HRVATSKE NARODNE BAJKE



Hrvatske narodne bajke

Ispričala:
Sanja Lovrenčić



e-Lektire
lektire.skole.hr

e-Lektire

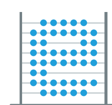








CARNET



e-Škole
USPOSTAVA SUSTAVA RAZVOJA DIGITALNO ZRELIH ŠKOLA
(PILOT PROJEKT)

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.
Više informacija o EU fondovima možete naći na web stranicama Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije:
www.strukturnifondovi.hr
Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Hrvatske akademske i istraživačke mreže – CARNET.

Sadržaj

Hrvatske narodne bajke

Prema jednom slavnom istraživaču književnih oblika koji su nastali u narodu i prenosili se u početku samo usmenim putem, Francuzu Andreu Jollesu, zajednica ljudi na nekom području zaokupljena je različitim pitanjima koja su im važna. U toj duhovnoj zaokupljenosti zajednice nekom temom nastaju »jednostavni oblici« pripovijedanja: legenda, saga, mit, zagonetka, izreka, bajka, vic. Tako mit nastaje kad su ljudi bili zaokupljeni pitanjima i odgovorima o postanku svijeta i čovjeka; vic kad su zaokupljeni nečim što je smiješno; bajka kad razmišljaju o čudnovatom i pravičnom (*ćudorednom*). U bajkama su, shodno tome, zbivanja onakva kakva bi se, prema mišljenju zajednice, trebala odvijati u svijetu. Primjerice, i bajka *Mačak u čizmama* nastala je u narodu. Nepravda nanesena trećem sinu koji je od oca dobio samo mačka nadoknađuje se na kraju priče, kad se mladić ženi za kraljevnu i dobiva čarobnjakov dvorac – zaslugom baš tog mačka. U narodnim bajkama važno je pitanje pravednosti i morala.

Važno je i to da se narodne bajke ne pojavljuju u samo jednome obliku i da su uvijek pomalo drugačije, pri svakom novom pripovijedanju. U ranijim razdobljima nije ih se zapisivalo, pa je odlučujuću ulogu u svakom novom nastajanju imao manje ili više talentirani *pripovjedač* (ili *kazivač*). Ponekad bi on bio pravi stručnjak za pripovijedanje, pravi neposredni graditelj priče. Bilo je vrlo poželjno da ti profesionalci imaju dobro pamćenje. Potom, trebali su osjećati što publika želi čuti, pa su oni ponajbolji u zadani okvir priče unosili aktualne pojedinosti iz života. Znali su intonirati rečenicu tako da utihnu svi koji su do tada u prostoriji govorili, i počnu slušati. To ujedno znači da su takvi pripovjedači znali i sami uživati u ljepotama i mogućnostima jezika, i predstaviti tu ljepotu slušateljima. Ponekad su pripovjedači bili i plaćeni za svoj posao (na dvorovima, u gostionicama, gdje je trebalo zabaviti ljude da se što ugodnije osjećaju ili da što više pojedu i popiju). Car Ivan Grozni je na dvoru imao zaposlenog pripovjedača bajki. U selima su bili nadaleko poznati i poštivani, pa su ih naručivali za zgode kad su se održavala sjela (zabave uz glazbu, ples i narodne nošnje), kad su se seljani okupljali i zajednički izrađivali tkaninu, u kućama pripremali perje za jastuke i madrace, komušali kukuruz (odstranjivali lišće s klipova). Kazivači bajki i priča prenosili su drevna iskustva i znanja, kratili vrijeme ljudima i zabavljali ih jednako tako dobro (a ponekad i bolje!) nego današnja televizija i kompjutori. Često su kazivači oponašali onomatopejskim riječima zvukove priče, što pomaže u doživljaju priče, naročito djeci. Međutim, nisu samo kazivači stvarali narodnu priču. Posredno su je stvarali i slušatelji. Između kazivača i slušača postojala je uvijek živa veza odobravanja, razmišljanja, odbijanja ili prihvaćanja. Kazivači su je morali uvažiti i okretno joj udovoljiti. Prvu je rečenicu valjalo izgovoriti tako da bi odmah pobudila zanimanje. Zato nije bilo puno opisa, već se najčešće odmah kretalo od radnje i postupaka likova. Uvod u priču često je bio izrečen

nekom dobro poznatom rečenicom, primjerice: *Bilo vam tako... Živjela jednom... U staro vrijeme...* jer je to značilo da počinje bajka i da se svi trebaju umiriti i poslušati. Potom odmah slijedi zbivanje, akcija. Riječi se nisu »uludo« trošile.

U narodnoj bajci postoje realni i izmišljeni (fantastični) likovi, predmeti i događaji (pojave), s time da ovi irealni imaju mogućnost preobrazbe. Likovi su često ili posve dobri, ili posve zli. Siromašni su obično dragi, velikodušni i strpljivi. Nepokolebljivo idu k cilju i ne odustaju pred zaprekama. Bogati su često tvrdice, napasnici, prevrtljivi. Osjećaji se uglavnom ne opisuju, već se prikazuju uz pomoć dijaloga. Dobro i pravda najčešće pobjeđuju, želje se ispunjavaju ali ne bez određena, ili čak velikog napora i truda. Ustrajnost, samopouzdanje i životnost junaka o tome odlučuju. On je tvorac svoje sreće. Društvene zapreke lako se premošćuju, pa tako nije rijetkost da bogati kraljević oženi sirotinjsku djevojku iz naroda ili obrnuto. Umijeća humanosti, ljubaznosti, strpljenje, uživljavanje u nevolju drugih, težak posao, hrabrost bivaju nagrađeni. Vrijeme zbivanja je uvijek neka neodređena prošlost. Mjesto zbivanja nije određeno, priča se zbiva u nekoj dalekoj zemlji, u kolibi, u šumi, u prelijepoj palači. Završni dio uvijek je morao donijeti neku duhovitost, ili neku doskočicu za pamćenje: *I ja sam tamo bio, jeo i pio, i još mi je jezik mokar... I danas žive sretno, ako već nisu umrli...* Drugim riječima, slušatelji su trebali zadovoljni otići kućama.

Kako su stoljeća prolazila i došlo poznato vrijeme europske povijesti – kršćanstvo, feudalizam, križarski ratovi, trgovina i obrti, uđoše u bajke i u priče elementi i likovi te povijesti i novog iskustva: sveci, vragovi, majstori i zanatlije, vitezovi, vojnici, suci i gradonačelnici, činovnici, pisari, župnici, kraljevi – i bogati i siromašniji. Puno se toga moglo saznati i o životu pojedinaca i o životu naroda koji je pričao bajke. U njima se zrcale svjetonazori različitih publika, od neobrazovane do visokoobrazovane, od srednjovjekovne do renesansne, pa preko klasicističke i prosvjetiteljske, sve do romantičarske. Osim što je zabavljala, narodna bajka je budila radoznalost prema drugim običajima i ljudima, poticala je samostalnost i upornost, poticala je maštu, razjašnjavala je osjećaje i unosila vedrinu, jer je usklađena s ljudskim željama i strepnjama. Osim toga, pokazivala je da čovjek ne živi sam. Kao što je sebe teško spoznati i upoznati, teško je razumjeti i druge ljude. Za to je potreban napor. Narodne bajke pomažu čovjeku i u društvenom životu, jer govore o odnosima među ljudima.

Da bi našao dublji smisao svog postojanja, čovjek mora vremenom postati kadar da sebe bolje razumije, da se nosi sa svojim osjećajima i saznanjima. Slušajući bajku, saznajemo da je borba protiv teškoća neizbježna i da je ona bitni dio ljudskog postojanja. Ukoliko čovjek ne ustukne već se nepokolebljivo suoči s neočekivanim i nepravdom, na kraju izlazi kao pobjednik.

Mnogi jezikoslovci, književnici i prevoditelji sakupljali su, zapisivali i bavili se narodnim bajkama. Primjerice, slavna braća Jakob i Wilhelm Grimm u devetnaestome stoljeću, a gotovo stotinu godina prije njih i jednako slavni Francuz Charles Perrault.

e-Lektire
lektire.skole.hr

U Hrvatskoj je, primjerice, niz godina sakupljao narodne bajke i zapisivao ih Jozo Vrkić. Objavljene su u više knjiga. Danas se u našoj zemlji ponovno budi interes za lijepo pripovijedanje, kako su to činili drevni kazivači. Ima nekoliko profesionalnih kazivač(ic)a koje nastupaju u školama i na drugim mjestima (primjerice, Jasna Held), pa i na inozemnim pripovjedačkim festivalima. U mjestu Krapina 2018. godine održan je »Dan bajki«, sa školom pričanja bajki i priča pod naslovom *Pripovijedat ću vam...* u organizaciji Hrvatskoga knjižničarskoga društva i njegovoga krapinskoga ogranka, Gradske knjižnice i Srednje škole Krapina. Već se godinama održava i Splitski festival pričanja priča – »Pričigin«. Ima i dio u kojemu djeca pričaju. No, ove manifestacije nisu tako usko vezane za narodne bajke, već su dio raznolikih programa u našoj zemlji koji potiču užitak u lijepom pričanju i slušanju bajki i priča.

dr. sc. Diana Zalar

Predgovor priređivačice

Narodne pripovijesti i bajke može se čitati na vrlo raznolike načine: jednostavno slijedeći priču i čudeći se onome što je neobično i smijući se onome što je smiješno u njoj, ili pak tražeći izvore i dublja značenja onoga što smo pročitali. Svakome čitatelju – bilo da se radi o djetetu ili odrasloj osobi – bajke imaju što ponuditi, te ostaju trajan izazov različitim tumačima. Zbog toga se u posljednjih nekoliko desetljeća razvila cijela znanost koja se bavi proučavanjem bajki. Tome je pak prethodio golemi posao bilježenja i prikupljanja starih priča. Znanstvenici – etnolozi – koji su u našim krajevima skupljali tradicijske pripovijetke zapisivali su ih onako kao što su im pripovijedali neki, sada već davni, pripovjedači: u različitim dijalektima i pomalo nerazumljivo govornicima suvremenog hrvatskog jezika. Te su priče zatim objavljene, u nekim knjigama koje nisu namijenjene djeci. Čitajući ih, kao odrasla osoba i književnica, zaželjela na svoj način ispričati one koje su mi se najviše svidjele. Namjera mi je bila da ih tako dovedem do neke nove publike – ne više slušateljske kao nekoć, nego čitateljske – kako ne bi ostale zatvorene u ozbiljnim knjigama i dostupne samo istraživačima književnosti. Iako te priče izvorno nisu bile namijenjene djeci, ili barem ne u prvom redu djeci, moja ciljana publika jesu djeca. Stoga sam dijalekte pretvorila u standardni književni jezik, kako bi priče mogla čitati djeca u svim krajevima Hrvatske i ispričala ih na jednostavan način. Privukle su me one koje su mi se učinile neobičnima zato što su različite od nečega što je

uobičajeno u najpoznatijim bajkama (poput onih braće Grimm) – tako je živahna Proždrlica prilično drugačija od onih junakinja koje čekaju spas u staklenom kovčegu ili u vukovom trbuhu. Priče o životinjama – a među njima mi je najdraža *Zec, medvjed, čovjek i lisica* – pomalo su luckaste, a drage su mi i one u kojima se na neki naopak način uspostavlja pravda, poput priče o slugi koji je »naplatio gospodinu« ili one u kojoj se jedan najmlađi sin dokazuje kao majstor razbojnik, ponovno na račun nekog grofa. Većini priča koje sam ovom knjigom htjela poslati u novi život zajednički je i humor – iznimka je *Mala vila*, čije je izvorište pomalo drugačije od ostalih te se smatra bližom autorskoj umjetničkoj bajci. Pripovijedajući iznova ove stare priče, poneki detalj sam izmijenila (najčešće tako da nitko ne strada), no i negdašnji pripovjedači uzimali su sebi tu slobodu, pa zato i postoje brojne varijante istih zapleta. Nadam se da će ih njihovi novi čitatelji voljeti i na neki način prenijeti dalje.

Svi tekstovi u ovoj knjizi, osim *Male vile*, nastali su po motivima priča sabranih u zbirci *Narodne pripovijetke* Maje Bošković Stulli, u *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Zagreb 1963.

Sanja Lovrenčić

Odabrane hrvatske narodne bajke

MAČAK I LISICA

Glavni likovi narodnih bajki najčešće su snalažljivi i puni neobičnih ideja. Tako je i s mačkom koji se predstavi lisici i ponudi da će joj biti ženik. Nije teško zaključiti da je mačku do ugodna života u lisičjem brlogu. Kad se to izjalovi, on uzima put pod noge. Smiješan događaj u kojemu su medvjed, vuk i divlja svinja htjeli saznati tko je lisičin ženik, a da se ne predstave i ne pokažu, završio je njihovim bijegom. Ova situacija neodoljivo podsjeća na priču u stihovima Branka Ćopića *Ježeva kućica*, jer tamo je ismijano ponašanje istih životinja kao i u ovoj bajci. Medvjed, vuk i divlja svinja spremaju klopku mačku kako bi vidjeli tko se skriva u lisičjem brlogu. Bilo bi ljepše i prirodnije da su pokucali na vrata i predstavili se novome susjedu. Ovako je samo došlo do nesporazuma. Vidjevši kakve lisica ima susjede, mačak odlučuje da će poći dalje u potragu za svojom srećom. Time bajka nedvojbeno govori kako je vrlo važno kakvi su nam susjedi i koliko iskrenosti vlada u susjedskim odnosima.

... A TREĆI JE SIN BIO PRAVI RAZBOJNIK

Bio jedan siromašan čovjek i imao tri sina. Čovjek se brinuo za svoju djecu i trudio se da svaki stekne dobro zanimanje i bude pravi majstor. I tako mu je jedan sin postao postolar, drugi stolar, a treći – razbojnik.

Uvodni dio ove bajke počinje vrlo duhovito, jer svako dijete zna da su postolar i stolar dobra i poštena zanimanja, a razbojnik je nešto posve suprotno od toga. Odmah nakon te rečenice slijedi još jedna. Ona u priču uvodi ohologa grofa koji je od svega na svijetu najviše volio zapovijedati. On zadaje teške zadatke svoj trojici sinova, a kad grof vidi da treći sin nije ustuknuo pred njegovim naredbama i ništa ga ne može spriječiti da ih izvrši, to u njemu rađa bijes. Grof se trudi da mu onemogući izvršiti (ne baš poštene) zadatke koje mu on sam zadaje. U svakome slučaju, trećemu sinu i ne preostaje ništa drugo nego da bude razbojnik, inače će ga grof pogubiti. Tako na kraju dolazi do zamjene: čitatelj počinje shvaćati da je grof zapravo razbojnik, a treći sin siromašnoga čovjeka pametan i snalažljiv mladić koji se zna zaštititi od grofovih ludorija i prijetnji.

U ovoj bajci je važno prepoznati stoljetno silništvo i nepravdu koje su razni grofovi i gospodari nanosili siromašnome puku i svojim slugama. Kad bi ti njihovi podanici uspjeli prevariti svoje zle gospodare, postajali bi narodni junaci. Često su oni najsnalažljiviji siromasi u narodnim bajkama bili nositelji narodne mudrosti i nesalomljivosti. Pokazivali su da je moguće živjeti i uz zle gospodare, samo ako iskoriste njihovu glupost i ograničenost.

PJETLIĆEVA DRUŽINA

Bajka govori o važnosti sloge. Oni koji se međusobno uvažavaju, premda različiti, mogu pobijediti opasne protivnike. Pjetlićeva družina sastavljena je od posve različitih životinja, no sve su miroljubive: pjetlić, puran, patka, gusak, zec i jež. Uspijevaju prevariti lisicu i vuka, što ih čini ponosnima. Odluče da se neće bojati nikoga i da će ostati u šumi, jer su zajedno jači od svih neprilika i opasnosti.

ŽABICA DJEVOJKA

Puno je narodnih bajki u kojima ostarjeli bračni parovi postaju tužni jer nisu imali potomstva. Često puta zato za potomstvo dobiju neku životinju (svinju, guštericu, žabu) koja se kasnije pretvara u prekrasnu djevojku. Oni se predano brinu za svoj porod, i često kriju od drugih kako im se želja na neki način ipak ostvarila. U ovoj inačici tog poznatog motiva glavni lik je žabica djevojka, koja tako lijepo pjeva da je njen glas dovoljan da je mladi kraljević zavoli i zaprosi. Ovo je vrlo važno za priču, jer ponekad

vanjski izgled nije uopće važan – ako postoji unutrašnja ljepota i vrlina. Tako je bilo i sa žabicom. Ne samo da je lijepo pjevala, već je znala izabrati najvažniji cvijet za kraljevinu. To je cvijet koji ljudima donosi hranu, a žabici djevojci ženika i život u izobilju.

MALA VILA

Ovo jedna od najpoznatijih hrvatskih bajki. Govori o važnosti prave ljubavi, u kojoj se voli bez želje za mijenjanjem ljubljenog, u kojoj nema prevare – niti u mislima. Nažalost, kraljević iz priče zagledao se u nepoznatu ljepoticu i prokockao svoju sreću. Smanjivanje i rast male vile uvjetovana je smanjivanjem ili rastom pažnje i ljubavi onoga tko ju je volio. Kad je ljubav nestala, i vila je netragom nestala. A kraljević je prekasno shvatio što je izgubio. U životu je važno znati kad se živi sretno i ispunjeno, pa onda treba tu sreću njegovati i čuvati.

dr. sc. Diana Zalar

Izvori priča

- MAČAK I LISICA – tekst iz zbirke J. Pasarića *Hrvatska narodna šala*, Zagreb 1923. Zapisala Klotilda Kučera u Vinkovcima ili okolici, oko godine 1884.
- ... A TREĆI JE SIN BIO PRAVI RAZBOJNIK – tekst iz zbirke R. Strohala *Hrvatskih narodnih pripovijedaka knj. I*., Rijeka 1886.; zapisano u Stativama.
- PROŽDRLICA – zapisao Stjepan Stepanov 1958. u Luci Šipanskoj; kazivala Made Čumbelić.
- VOJNIK KOJI JE DOBRO IŠAO – tekst iz zbirke Matije Valjavca *Narodne pripovjedke u Varaždinu i okolici*, 1890.
- ZEC, MEDVJED, ČOVJEK I LISICA – tekst iz zbirke Matije Valjavca *Narodne pripovjedke u Varaždinu i okolici*, 1890.
- SLUGA NAPLATIO GOSPODINU - tekst iz zbirke Matije Valjavca *Narodne pripovjedke u Varaždinu i okolici*, 1890.
- PJETLIĆEVA DRUŽINA – priču zapisao Matija Valjavec u Varaždinu, objavljeno u časopisu *Kres*, 1885.
- MLADIĆ I VRAŽJI CAR – priču magnetofonski snimila M. Bošković-Stulli u selu Donji Javoranj kraj Dvora na Uni 1959., kazivala Zagorka Januzović
- ŽABICA DJEVOJKA – priča iz zbirke Frana Mikuličića *Narodne pripovijetke i pjesme iz Hrvatskog primorja*, Kraljevica 1876., zapisano u Krasici u Hrvatskom primorju.
- PTIČAR I CRNA VRANA – tekst iz časopisa Bosanski prijatelj; zapisao Ivan F. Jukić.

- MALA VILA – priča prvi put objavljena u *Bosanskoj vili* 1908. godine, prema kazivanju neke žene iz okolice Ključa, a priopćila ju je Jelica Belović-Bernadzikowska, autorica literarno obrađenih zbirki pripovijedaka; stilom i sadržajem odudara od tradicijskih usmenih pripovijedaka te se smatra bližom umjetničkoj bajci. Poznata je u mnogim umjetničkim obradama.

Prije čitanja…

- S kojim ste se bajkama već susretali u školskoj lektiri? Kojih se bajki možete prisjetiti?

- Što mislite, zbog čega su bajke važne? Kako je moguće da su se priče koje su nastale prije više stotina godina, a možda i ranije, zadržale do današnjih dana?

Hrvatske narodne bajke



Mačak i lisica

Bio jednom jedan čovjek koji je živio sam sa svojim mačkom. Čovjek je bio mrgodan i škrt pa nije čudo što nitko nije želio živjeti s njim. Mačku je pak bilo svejedno kod koga živi, dokle god je dobivao makar i malo hrane. Bio je to lijep mačak, velik i bijel – ali užasno lijen. Dugo su njih dvojica živjeli zajedno, premda se nisu baš dobro slagali. Čovjek je gunđao na mačka, mačak frktao na čovjeka.

Jednoga dana reče čovjek mačku:

– Ti ćeš danas pospremiti kuću, a ja idem u goste.

– Nisam ja pas da ti čuvam kuću! – odgovori mačak. – Ako ti ideš u goste, idem i ja svojoj djevojci. A pospremanje neću ni spominjati.

No čovjek se na to naljuti gore nego ikad dotad i reče:

– Pa dobro, kad si takav veliki gospodin, a ti sebi traži drugi posao! Meni više ne trebaš. Ne želim te više vidjeti u svojoj kući!

Mačak nije bio jako nesretan što je izbačen iz kuće. Frknuo je na gazdu posljednji put i krenuo u svijet.

Ubrzo je našao posao kod drugog čovjeka. I taj je živio sam, no bio je veselije ćudi. Pristane primiti mačka k sebi i dogovori se s njim ovako: mačak će mu služiti, a plaća će mu biti jedna stara lula i jedna šarena haljina. Bit će u službi cijelu godinu, ali će ta godina trajati tri dana.

Kad se takva godina navršila, čovjek održi obećanje: dao je mačku svoju staru lulu i načinio mu šarenu haljinu. Mačak odjenu haljinu, zapali lulu i oprosti se od njega, vrlo zadovoljan. I ponovno krene u svijet.

Put u svijet vodio je kroz šumu. Mačak zađe na šumsku stazu pa je hodao i hodao, i činilo mu se da šuma nema kraja. Nije bio plašljiv, no nije bio ni navikao na toliku divljinu. I baš se počeo pitati gdje bi se tu moglo naći zgodno mjesto za spavanje, kad je nabasao na lisicu.

– Kamo ideš, teto? – upita mačak lisicu.

– Evo, vidiš – reče lisica – idem šumom i tražim mladoženju.

– E pa kad tražiš, našla si! Uzmi mene! Bit ću ti mladoženja kakvog možeš samo poželjeti. Vidjet ćeš, svi će te pitati gdje si me našla!

Lisica ga promotri – zajedno s lulom i haljinom – i činilo se da nije baš oduševljena. Onda ipak pristane i povede mačka u svoju jazbinu.

Bila je već mrkla noć kad su stigli. Mačak uđe za lisicom u jazbinu, a unutra – samo mekano perje! Ni zamisliti ne bi mogao bolji stan. Zavali se u perje i utone u sladak san.

Sutradan ujutro lisica rano ustane, uhvati metlu pa stane mesti ispred jazbine. Tuda je prolazio šumski put, a putem je toga jutra prvi naišao medvjed, lijin stari poznanik. Vidi on lisicu kako mete i pozdravlja je:

– Hvaljen Isus, teto!

– Nisam ti ja nikakva teta, nego mladenka – odgovara lisica s visoka i nastavlja mesti.

Začudi se medvjed, ali nije zastao niti je išta upitao. Nije htio da mu netko kaže kako zabada svoj nos gdje mu nije mjesto A tako bi rado doznao za koga se to lisica udaje!

Ubrzo zatim istim šumskim putem naiđe vuk. On je također dobro poznavao lisicu. Ugleda je kako mete ispred duplje i već izdaleka pozdravlja:

– Hvaljen Isus, teto!

– Nisam ti ja nikakva teta, nego mladenka – odgovara lisica i smješka se zagonetno.

Začudi se vuk, obuze ga znatiželja. No ni on se nije odvažio upitati lisicu za koga se udaje.

Ubrzo se na šumskom putu pojavi i divlja svinja pa i ona pozdravlja lisicu:

– Hvaljen Isus, teto!

– Nisam ti ja nikakva teta, već mladenka – opet će lisica.

Začudi se i divlja svinja, ali ni ona ništa ne upita nego ode dalje.

Malo poslije sastali se medvjed, vuk i divlja svinja na šumskome proplanku, pričaju o lisici i čude se. Kakva je to priča o udaji? Zar je preko noći našla mladoženju? I tko li je taj stvor? Ne može biti nitko od njihovih poznanika, jer se nitko od njihovih poznanika ne ženi!

– Znam što ćemo – rekla je napokon divlja svinja. – Ti ćeš, medvjede, donijeti drva. Ti vuče, ulovi negdje kokoš, a ja ću naložiti vatru pa ćemo napraviti pečenje. Miris će izmamiti mladoženju iz rupe, a mi ćemo onda vidjeti što je i kakav je.

Pa tako i napraviše: medvjed skupi u šumi suhih grana, vuk u obližnjem selu ukrade kokoš, a divlja svinja naloži vatru. Ispekli su slasnu pečenku i donijeli je pred lisičju jazbinu. I dobro se sakrili: medvjed se popeo na hrast, divlja svinja zavukla se u hrpu suhog lišća, a vuk se šćućurio iza nekoga srušenog stabla.

Nisu morali dugo čekati. Pečenka je fino mirisala, miris se širio na sve strane pa i u lisičju rupu. Lisice nije bilo kod kuće, ali se njen mladoženja probudio. »Baš fino«, pomisli, »doručak će biti dobar kao ležaj.« I iziđe iz jazbine.

e-Lektire
lektire.skole.hr

– Evo ga – promumlja medvjed koji ga je prvi spazio. – Sad ćemo vidjeti kakav je...

Ali taj mladoženja u šarenoj haljini zbilja je bio čudan!

Pomakne se medvjed na grani, da ga bolje vidi. Pomakne se malo, pomakne još malo i... grana se odlomi, a medvjed poleti na zemlju! Ravno pred mačka.

Prestraši se medvjed, a prestraši se i mačak.

Medvjed pobjegne u šumu, a mačak od straha jurne prema hrpi suhog lišća – ravno na divlju svinju.

Prestraši se svinja, a prestraši se i mačak.

Divlja svinja odjuri u šumu, a mačak skoči preko srušenog stabla – ravno na vuka. Od silnoga straha svom snagom puhne u lulu, a iz lule frkne iskra, baš vuku u krzno.

Prestraši se vuk pa i on pobjegne u šumu.

Kad su došli k sebi od silnoga straha, medvjed, vuk i divlja svinja opet se sastadoše na proplanku.

– Strašan mladoženja! – uzdahnu medvjed. – Kako je samo navalio na mene!

– I na mene također! – reče divlja svinja. – Kako je mogao znati da sam se sakrila baš pod onim lišćem?

– Priznat ćete da je meni ipak bilo najgore – reče vuk. – Za mnom je opalio iz puške!

Pa su se još malo žalili i uzdisali. A kad je naišla lisica, i njoj su se požalili na divljeg mladoženju.

Mačak je pak od straha također pobjegao u šumu, ali ne na istu stranu kao ono troje. I nije pobjegao baš daleko. Sakrio se u neko grmlje i osluškivao. »Čudan svijet živi u toj šumi,« mislio je. »Možda bi mi bolje bilo da odmah krenem dalje u svijet.« No kad ga je strah sasvim prošao, on se sjeti svega onog mekog perja i one mirisne pečenke pa se ipak uputi natrag u jazbinu.

Lisica ga nije ljubazno dočekala.

– Kakav si mi ti mladoženja? – rekla je. – Ni goste ne znaš pristojno dočekati!

– Baš su ti krasni ti tvoji gosti! – uzvrati mačak. – Padaju sa stabla, iskaču iz lišća, skrivaju se u zasjedi kao razbojnici.

– Ako ti moji gosti nisu dobri, a ti idi svojim putem. Neću takvog mladoženju.

– Pa dobro – rekao je mačak. – Baš me briga.

I premda mu je bilo žao i pečenke i perja, on okrenu lisici leđa i ode.

No put ga nije odveo daleko. Našao je neki brlog i postao divlji mačak.

... A treći je sin bio pravi razbojnik

Bio jedan siromašan čovjek i imao tri sina. Čovjek se brinuo za svoju djecu i trudio se da svaki stekne dobro zanimanje i bude pravi majstor. I tako mu je jedan sin postao postolar, drugi stolar, a treći – razbojnik.

U blizini je pak živio oholi grof koji je silno volio zapovijedati i u svemu imati posljednju riječ.

Jednoga dana grof pozove onoga čovjeka i reče mu:

– Čuo sam, starče, da se hvališ sinovima, svima pričaš kako su dobri majstori.

– Da nisu, ne bih tako govorio.

– E pa dobro, provjerit ćemo. Ako tvoj najstariji sin za osam dana meni ne sašije čizme kakve nema nitko u ovome kraju, dat ću ga objesiti!

Otišao starac najstarijem sinu i rekao mu što grof zahtijeva. Najstariji sin se prihvatio posla i za osam dana napravio čizme kakve zaista nije imao nitko u onome kraju.

No grofu to nije bilo dosta. Pozvao je opet onoga čovjeka i rekao mu:

– Čizme nisu loše, ali sad imam novu narudžbu. Ako tvoj srednji sin za osam dana ne napravi za moju kuću prozorske kapke kakve nema nitko u ovome kraju, dat ću ga objesiti!

Otišao starac i rekao srednjem sinu što je zapovjedio grof. I srednji se sin prihvatio posla i za osam dana napravio prozorske kapke kakve nije imao nitko u onome kraju.

No grofu ni to nije bilo dosta. Ponovno je pozvao starca i rekao:

– Čuješ, stari, ako meni tvoj najmlađi sin noćas ne ukrade konja iz štale, dat ću ga objesiti!

Otišao starac i najmlađem sinu te mu rekao što grof zahtijeva.

– Pa kad baš hoće da mu ukradem konja, ukrast ću ga – rekao je najmlađi sin i čim se počelo mračiti, prihvati se posla: našao je neku kladu, napravio drvene nogare na koje se klada može postaviti, natovario sve to na rame i krenuo prema grofovoj štali.

A grof je te večeri naredio slugama da svaki sjedne na jednoga konja i ne miče se cijelu noć. Sluge su ga, naravno, poslušali. Zajahali konje i sjedili. Sjedeći u mračnoj štali najprije su pjevali, onda razgovarali, pa napokon zaspali. A i konji su utonuli u san – jer konji spavaju stojeći.

Kad su svi u štali zaspali, ušuljao se treći starčev sin. Postavio onu svoju kladu na nogare i jednoga od slugu polako izgurao s konja na nju. Konja je odvezao i pobjegao s njim.

U rano jutro grof ulazi u štalu prebrojiti konje – i ima što vidjeti!

– Gdje ti je konj? – upita ljutito slugu koji je još uvijek spavao na kladi.

– Konj?! Evo ga! – reče sluga i onda shvati da sjedi na kladi.

– Ne znam ja, gospodaru – ispričavao se prestrašeno – stalno sam na njemu sjedio, a on... on se pretvorio u kladu!

– Znam ja gdje je taj konj! – ljutio se grof. I opet poslao po starca.

– Reci, stari, što sad radi tvoj najmlađi sin? – upitao je.

– A što bi radio, gospodine, našao je negdje nekakvoga konja, pa ga timari. Nije loš konj, čini mi se.

– Toga je konja meni ukrao! – uzviknu grof. – Ali dobro, ništa zato. Neka mi danas ukrade volove s oranice, ili ću ga dati objesiti. Idi, idi, reci mu što tražim od njega kao majstora razbojnika!

Otišao starac i rekao sinu. A najmlađi sin je malo razmislio pa se prihvatio posla: kupio košaru pilića i bocu vina. I tako opremljen potražio težake koji su orali na grofovoj oranici. Zaželi im dobro jutro i upusti se s njima u razgovor. O volovima, i oranju, i lijepom vremenu.

– Ljudi moji, a jeste li vi danas doručkovali? – upita ih naposljetku.

– Nismo ništa – rekoše težaci.

– Pa to je prava sramota – reče majstor razbojnik. – Kad bih imao nekog jela, dao bih vam.

– Hvala ti kao da jesi – odvratiše oni.

– A biste li malo vina popili?

– Ako imaš vina, razveselit ćeš nas – odgovorili su.

– Dao mi je grof, evo, ovu bocu. Sad ćemo je zajedno isprazniti.

Težaci ispraznište bocu vina i malo se napiše. I razbojnik se pretvarao da je pijan i u tom tobožnjem pijanstvu pustio piliće iz košare da se razbježe. I otišao. Zapravo nije otišao, samo se sakrio iza živice tako da ga težaci ne vide.

– Dobro bi bilo uloviti te piliće – rekao je jedan od težaka.

– Odnijet ćemo ih grofu – rekao je drugi.

– A on će nama dati vina i o podne – rekao je treći.

I razišli se svi u potrazi za pilićima. Dok su oni teturali po polju, razbojnik je ispregnuo volove i otjerao ih s njive.

I tako su se orači vratili kući bez volova. A i bez pilića, jer onako pripiti nisu uspjeli uloviti nijedno jedino pile.

– Gdje su vam volovi? – upita ih grof.

– Nemojte se ljutiti, gospodine grofe – rekli su – netko ih je ukrao.

Pa mu ispričaše čudnu priču o vinu i pilićima.

– Znam ja tko je to bio! – rekao je grof ljutito i smjesta poslao po starca.

– Što danas radi tvoj najmlađi sin? – reče mu.

– A što bi radio, gospodine, dotjerao si je nekakve blesave volove, pa se samo muči s njima. Ne znam uopće što će mu.

– On je meni ukrao te volove! Ali dobro, ništa za to. Ako mi noćas ne ukrade zlatni prsten s ruke, dat ću ga objesiti. Idi sad i reci mu što tražim od njega kao majstora razbojnika.

Otišao starac sinu i rekao što grof poručuje. A najmlađi je sin malo razmislio pa se spremio na posao: nabrao je punu torbu crnog zrnja s bazginoga grma. Tako opremljen predvečer se uvukao grofu u dvor. Slijedeći neku sluškinju, ušuljao se u spavaonicu i sakrio pod krevet.

Nakon nekog vremena pođoše grof i grofica spavati. I kad su već bili u postelji, grof reče svojoj ženi:

– Onaj lopov mi je noćas ukrao konja, a jutros i volove, ali ja sam lukaviji od njega. Izazvao sam ga da mi noćas ukrade prsten, a to mu sigurno neće uspjeti. Evo prsten tebi, ti ga čuvaj. Ako se lopov noću uvuče u kuću, neće znati da je kod tebe pa mu uzalud sav trud.

Grofica uzme prsten, a zatim su ugasili svijeću i ubrzo oboje zaspali.

Najmlađi starčev sin čekao je da zapadnu u dubok san. Tada zgnječi ona zrna crne bazge i baci ih na sredinu kreveta. Cijela je soba od toga ružno zasmrdila, pa se i grof i grofica probudiše.

– Milka, što si to donijela u krevet da tako smrdi? – upita grof.

– Nisam ja ništa donijela, baš sam tebe htjela pitati što je to. Nego, evo ti, drži taj svoj prsten, dok ja pogledam što je.

Razbojnik ispruži ruku, pa mu je grofica u mraku dala prsten, misleći da ga daje mužu. A grof je pak glasno gunđao, toliko zaokupljen onim smradom da ništa nije primijetio.

Zapalili su svijeće, počistili smrdljivu bazgu s postelje i opet zaspali. A najmlađi starčev sin išuljao se iz dvora i otišao kući.

– Milka, gdje je prsten koji sam ti dao? – upita ujutro grof.

– Zar se ne sjećaš? – rekla je grofica – Tebi sam ga dala noćas kad smo čistili postelju. Osjetila sam da ga spuštam u tvoju ruku, iako je bio mrak.

– Znam ja gdje je prsten, znam! – zavapi ljutito grof. – Konja mi je ukrao, volove mi je ukrao, a sad mi je i prsten uspio ukrasti!

Grofica slegnu ramenima i ode nekim svojim poslom. A grof se žestio sve više i više. Pa je tako srdit dao pozvati mjesnog župnika i učitelja – da se ima kome požaliti na lopova.

– Sami ste tako htjeli – rekoše župnik i učitelj kad su čuli grofovu priču. – Pravo vam budi, kad momka izazivate.

I odoše.

Ali grof se još više naljutio, i ne samo na starčevog sina, nego i na župnika i učitelja. I opet poslao po starca.

– Reci, stari, što danas radi tvoj najmlađi sin? – upita ga.

– A što bi radio, gospodine, donio je odnekud nekakav prsten, pa se igra s njim. Ne znam je li zlatan, ali lijepo sja.

– Taj je prsten meni ukrao! Ali dobro, ništa zato! I župnik i učitelj su me grdili zbog tvog sina, i zato on meni još danas mora donijeti u vreći živog župnika ili učitelja. Ako ne donese, dat ću ga objesiti! Idi sad i reci mu što tražim od njega kao pravog razbojnika.

Saslušao najmlađi sin što grof hoće i opet se spremio na posao: kupio je veliku svijeću i košaru živih rakova i s tim teretom predvečer krenuo u crkvu. Kad je stigao, bila je već noć i u crkvi nije bilo nikoga.

Prihvati se majstor razbojnik posla: razreže svijeću na komadiće i te komadiće voskom prilijepi rakovima na leđa. Zatim zapali sve te male svijeće i pusti rakove po crkvi. Upalio je i svijeće na oltarima, a onda povukao konopac zvona.

I župniku i učitelju bilo je čudno što netko tako kasno zvoni. Pođoše obojica vidjeti što je i sretoše se pred crkvenim vratima.

Uđu u crkvu – a unutra se miču mala svjetla!

Pomisliše da su to duše mrtvih došle na misu i da im misu služi sâm dragi Bog.

A razbojnik, kad ih je čuo da ulaze, zasvira na koru orgulje.

– Tko je to božji gore kod orgulja? – upita župnik.

– Vaš dragi Bog je ovdje! – odvrati razbojnik dubokim glasom. – Dođite jedan po jedan k meni, pa ću vas ispovjediti.

– Evo nas! – reče župnik, a učitelj prvi krene uza stube.

Kod orgulja je bio mrak, pa što zbog mraka, što zbog silnoga straha, učitelj se ne usudi podići pogled prema zakukuljenom čovjeku. I brzo prizna sve svoje grijehe.

– Neka ti je oprošteno – reče razbojnik učitelju – Uđi sad u ovu vreću, a ja ću te odnijeti u raj nebeski.

Učitelj uđe u vreću, razbojnik je natovari na leđa i spusti se u crkvu gdje je čekao župnik. Pa mu reče:

– Ti me tu čekaj, dok ovoga odnesem u raj. Poslije ću se vratiti po tebe.

I tako je razbojnik nosio učitelja u vreći. Kad je došao do grofova dvora, viknuo je:

– Otvori vrata!

A učitelj pomisli da to dragi Bog viče svetom Petru neka otvori vrata raja.

Grof je međutim već uzeo svjetiljku i sâm krenuo otvoriti jer je po glasu prepoznao razbojnika. Otvori on vrata, a razbojnik istrese učitelja iz vreće i reče:

– Evo vam vašega učitelja koji vas je naljutio! Zapovijedate li možda da vam donesem i gospodina župnika? On čeka.

A grof mu reče ljutito:

– Odlazi odavde, ne želim te više nikada vidjeti! Zbilja si pravi nitkov i nevaljalac.

I tako je najmlađi starčev sin nadmudrio grofa, a grof ga je prestao izazivati. Na svoju sreću.

Proždrlica

Bila jednom jedna žena i imala kćer koja je jako mnogo jela.

I juhu, i meso, i krumpire, i kolač.

I doručak, i ručak, i večeru. I užinu. Ili dvije.

I voće i povrće.

I kuhano, i pečeno, i pirjano i sirovo.

Jednostavno sve.

Zato su je nazvali Proždrlica.

Djevojci to nije nimalo smetalo. Uživala je u jelu, a s užitkom se gledala i u zrcalu. Jer je bila lijepa i na njoj se uopće nije vidjelo da mnogo jede.

Majka i kći imale su mačku.

I susjedu dobra srca.

Jednoga dana majka stavi u veliki lonac sedam komada slanine da se kuhaju za težake koji su radili u polju. I ode k njima vidjeti kako posao napreduje.

Kad se vratila kući – lonac prazan! Kćerkica je pojela svu onu silnu slaninu! I zato je toga dana u njihovoj kućici nastala strašna svađa. Majka je grdila, kći se branila, ljutiti su se glasovi čuli sve do susjednih kuća i do obližnje ceste.

I baš je u tom trenu cestom naišla kraljevska kočija. A u kočiji se toga dana nije vozio stari kralj nego njegov sin kraljević, mlad i zgodan momak. U tom kraju nije bilo ničega zbog čega bi se kraljević želio zaustaviti i svatko bi pomislio da će se kočija samo provesti cestom. No kočija je stala. Jer joj je pukla osovina stražnjeg kotača. Eto, čak se i kraljevske kočije ponekad znaju pokvariti. A kraljević je, htio-ne htio, morao izaći iz kočije, da bi kočijaš i njegov pomoćnik mogli popraviti kvar.

Dok su se njih dvojica bavili kočijom, kraljević je hodao gore-dolje uz rub ceste i dosađivao se. I tako dosađujući se, čuo svađu iz kuće u kojoj je živjela Proždrlica.

– Kakva je to strašna galama? – upita on dobru susjedu koja je upravo prostirala oprano rublje u dvorištu svoje kuće. – Što se zbiva kod tih ljudi?

A susjeda nije htjela osramotiti svoje prijateljice pa reče:

– Oh, tu vam jedna majka ima kćer koja samo jede – ne, ne, hoću reći: prede. Samo prede i prede od jutra do mraka! I sad majka na nju viče jer u to ludo predenje troši sav svoj mladi život i razboljet će se sirota od tolikoga rada.

A kraljević na to reče:

– Nije lijepo da je tako grdi zbog marljivosti. Ako je djevojka tako vrijedna, isprosit ću je za ženu! Takve su danas rijetke!

I pokuca na vrata Proždrličine kuće.

Zatim su se vjenčali.

(Nije to išlo baš tako brzo, naravno, no zaruke i svadbena zvona nisu važni za našu priču.)

Neko su vrijeme kraljević i Proždrlica bili vrlo sretni. Ona je lijepo živjela na dvoru, i dalje je puno jela, a uopće nikada nije prela. Kako je bila vesele ćudi, znala je i druge ljude razveseliti. Pa su svi oko nje bili dobre volje, a najviše njen muž kraljević.

No jednoga dana kraljević reče:

– Draga moja ženo, ja sutra idem u lov, a za tebe imam tri velike sobe pune vune, pa je lijepo ispredi dok se vratim.

– Dobro – složila se hladnokrvno Proždrlica, premda nije imala pojma kako bi to mogla izvršiti.

Kraljević ode u lov, a ona otvori prvu sobu.

Kad je pogledala svu tu vunu, zaključi da ju ne može ispresti ni za deset dana pa joj ne vrijedi ni počinjati. Umjesto toga nalaktila se na prozor i zagledala u krasan sunčan dan. Pokraj nje je sjedila njena mačka, također uživajući u suncu – i prela kako mačke predu. I tako su njih dvije ljenčarile, pitajući se što će im donijeti dan.

A baš toga dana našle su se u blizini dvorca tri vrlo neobične vile: jedna je loše vidjela, druga je slabo čula, a treća je bila šepava.

Čim je primijetila vile, Proždrlica dohvati dva para kobasica i objesi po jedan za svako uho. Nagne se malo više kroz prozor i stane mahati glavom. Zamahne na jednu stranu i – hrsk! zagrize kobasicu za lijevim uhom. Zamahne na drugu stranu i – hrsk! zagrize kobasicu za desnim uhom. I hrsk, i hrsk! sočno i slasno, slano i masno!

Vila koja je slabo vidjela, napregnu oba oka da bolje vidi to čudo. Kako se naprezala, tako je sve bolje vidjela. I prije nego što su kobasice do kraja pojedene, vidjela je bolje no ikad.

Vila koja je slabo čula, napregnu oba uha da bolje čuje to silno mljackanje. Kako se naprezala, tako je sve bolje čula. I prije nego što su kobasice do kraja pojedene, čula je vrlo dobro na oba uha.

Vila koja je šepala, napregnu obje noge da priđe bliže tom neviđenom čudu. Kako se naprezala, tako je sve bolje hodala. I prije nego što su kobasice nestale, nestalo je i njeno šepanje.

– Zapovijedaj, draga – rekoše tri vile Proždrlici. – Spasila si nas od nemoći, ispunit ćemo ti svaku želju.

– Ma samo mi ispredite onu vunu u sobama – rekla je Proždrlica. – S ostalim ću se i sama snaći.

– Ništa lakše od toga! – rekoše vile i prihvatiše se predenja. Prije nego što je pao mrak, sva je vuna bila ispredena.

Predvečer se i kraljević vrati iz lova. Pokazuje ženi što je ulovio, a Proždrlica njemu pokaže pune vreće ispredene vune. Kraljević je pohvali i obeća da će joj nabaviti još prediva.

– Ah, mužu, sve me boli od toga silnog predenja – rekla je Proždrlica teško uzdahnuvši.

– Sigurno te ne boli baš tako jako – rekao je kraljević. – Pa ti si na to navikla.

Na to Proždrlica nije rekla ništa, ali je mislila svoje. »Baš njega briga je li meni teško ili nije. Da sam zbilja isprela tri sobe vune, njemu bi to bila sitnica...«

Tako razmislivši, otišla je na tavan po vreću oraha.

Popodne, kad nitko nije gledao, stavi ona vreću oraha pod madrac bračne postelje, a zatim primijeti da je vrijeme za užinu.

Te se noći u postelji stalno čulo nekakvo krckanje. Kako god se Proždrlica pomakne, nešto škripi i štropoće. Od te neprestane buke kraljević se probudio.

– Što je to, ženo? – čudio se. – Što to stalno škripi u našoj postelji?

– Ah, dragi, to su samo moje kosti – rekla je Proždrlica slabašnim glasom.

– Pa to je strašno – rekao je kraljević. – Prije nisu škripale. Zašto sad odjednom tako grozno škripe?

– To mi je od silnoga predenja – rekla je Proždrlica. – A s vremenom će škripati još i puno gore.

– A ne! – uzviknu kraljević. – Tu buku svake noći ja ne mogu podnositi. Nećeš više presti! I bez toga ćemo nekako poživjeti.

I poživjeli su. Dugo i veselo.

Vojnik koji je dobro išao

Bio jednom jedan siromašan momak kojega uzeše u vojsku kad je počeo rat. Rat je završio i njega poslaše kući, jednako siromašnog kao što je bio.

Kako nije imao konja, išao je kući pješice, a put je vodio uz potok. Tako idući primijeti on ribu koja se nasukala na pješčanom žalu. Koprcala se i koprcala, no nikako se nije mogla vratiti u vodu.

Vojnik dohvati neki štap i gurne je u potok.

A riba mu reče:

– Dobro ideš, dobro ćeš stići.

– Hvala ti na lijepim riječima – reče vojnik. – Ali ne vjerujem da mi možeš pomoći.

I produži dalje.

Išao je, išao, a put ga je sad vodio kroz polja i livade. Tako idući, naiđe na pticu koja je ležala u travi i uzalud pokušavala poletjeti. Bila se zaletjela u neku živicu i jedva se oslobodila. Sad je bila iscrpljena i žedna, sav joj je kljun bio krvav. Vojnik je podigne sa zemlje i ponese do obližnje gostionice.

U gostionici zatraži malo ulja, da namaže ptici kljun.

I malo vode za pticu.

Kad ju je namazao i napojio, nježno spusti pticu na tlo, a ona mu reče:

– Dobro ideš, dobro ćeš stići.

– Hvala ti na lijepim riječima – reče vojnik. – Ali ne vjerujem da mi možeš pomoći.

I produži dalje.

Nakon nekog vremena stigao je do šumarka i primijetio grm ružmarina sav obrastao koprivama. Vojnik ga iskopa i ponese do obližnjega grada. I tamo ga posadi u neki vrt, na ugodno mjesto, pokraj breskvinog stabla.

A grm ružmarina reče:

– Dobro ideš, dobro ćeš stići.

– Hvala ti na lijepim riječima – reče vojnik još jednom. – Ali ne vjerujem da mi možeš pomoći.

I htjede krenuti dalje.

No baš u tom gradu gdje je zasadio grm ružmarina živjela je kraljica čarobnica. Znala se zabavljati zadajući nerješive zagonetke ili tražeći od podanika da se pokažu pametnijima od nje – što nikome još nije uspjelo. Sada je pak objavila da će dati svoje kraljevstvo onome tko se uspije sakriti tako da ga ona ne može naći. Svatko tko zaželi smije triput pokušati, ali ako ne uspije, izgubit će glavu. Tako je rekla kraljica i čudila se što nitko u gradu nije htio ni pokušati.

A onda se pojavio vojnik. Zastao pokraj bunara na nekom trgu da se napije vode i čuo kako ljudi razgovaraju o kraljičinom proglasu.

– Ja ću se javiti – rekao je vojnik. – Svašta sam već preživio, a skrivanje barem nije naporan posao.

I on se javi kraljici.

U dvoru su ga lijepo dočekali, dobio je toplu sobu i ukusnu večeru.

– Sad se sakrij! – rekla je sutradan kraljica. – Imaš tri pokušaja.

Vojnik najprije ode do obližnjeg jezera. Tu pomisli na onu ribu kojoj je spasio život, a riba odmah izviri iz vode.

– Sakrij me, ribo, molim te – rekao je.

– Skoči u vodu, sakrit ću te među ribama! – odvrati riba.

Vojnik skoči, a riba ga povede u dubinu i sakrije među ribama.

– Tu te nitko neće naći – rekla je.

No kraljica je imala čarobnu staklenu kuglu u kojoj je mogla vidjeti cijeli svijet. I ono što je na zemlji, i ono što je u zraku, i ono što je pod vodom. Pogledala je u kuglu i brzo našla vojnika.

– U vodi si, među ribama! – uzvikne. – Našla sam te, izlazi! Imaš još dva pokušaja.

Sljedećega dana vojnik je stajao na prozoru sobe koju su mu dodijelili i promatrao nebo. »Sad idem ptici«, odlučio je, »možda će me ona bolje sakriti.«

Pa zvizne i pozove pticu.

– Sakrij me, ptico, molim te – reče kad mu je ptica sletjela na prozor.

– Pokušat ću – reče ptica, podigne ga uvis i odnese među ptice koje su letjele nebom.

– Tu te nitko neće naći – rekla je.

Ali kraljica je opet pogledala u čarobnu kuglu i našla vojnika.

– U zraku si, među pticama! – rekla je – Našla sam te, silazi na zemlju! Imaš još jedan pokušaj.

Sljedećega dana, misleći gdje bi se još mogao sakriti, vojnik se sjeti ružmarina.

– I ružmarin mi je rekao da dobro idem i da ću dobro stići, možda mi on može pomoći.

I uputi se u onaj vrt s breskvom.

Prišao je ružmarinu, a ružmarin mu reče:

– Otrgni jednu moju grančicu i ponesi je kraljici. Ona će biti u vrtu. A ti, kad tamo stigneš, pretvorit ćeš se u tu grančicu i zaplesti se kraljici u pletenicu. Sigurno te neće naći.

Vojnik tako učini.

I doista: kraljica je tražila i tražila, i u čarobnu kuglu je gledala. Gledala je daleko i tražila još dalje, tražila u zraku i tražila u vodi, ali je zaboravila pogledati u svoju kosu.

Kad je prošlo zadano vrijeme, iz kose joj ispadne grančica ružmarina, pretvori se u vojnika.

Ali on sad više nije bio vojnik, nego kralj.

Zec, medvjed, čovjek i lisica

Živio jednom u nekoj šumi medvjed. Pod korijenom srušenoga hrasta imao je brlog i tu je bio dom njemu i njegovim medvjedićima. No u njihovoj je blizini stanovao i vrlo bezobrazan zec.

Kad god bi medvjed nekamo otišao, zec bi došetao do brloga. Zavirio bi unutra i rugao se medvjedićima:

– Hej, vi, ružne ptičice, zapjevajte mi malo, da vam čujem glasiće!

Medvjedići su se ljutili, brundali i cvilili. Što su oni više cvilili, to ih je zec više zadirkivao.

– Baš krasno pjevate! – vrištao je zec i savijao se od smijeha.

Kad bi se medvjed vratio kući, njegovi su se medvjedići žalili:

– Opet je ovdje bio onaj zec i rugao nam se!

I tako je to išlo iz dana u dan.

Jednoga dana, međutim, medvjed se razljuti i reče:

– Sad mi je dosta toga bezobraznog zeca! Kad ga zgrabim, neće više biti tako drzak!

I umjesto da ode po med, on se sakrije iza grma.

Ubrzo stigne zec, pa misleći da je medvjed otišao, zaviri u brlog kao obično i počne se rugati medvjedićima:

– Hej, vi ružne ptičice, zar mi danas nećete pjevati? Zapjevajte malo, da vam čujem glasiće!

– Nisi dobro razmislio kome ćeš se rugati! – uzviknu medvjed i skoči na zeca. Ali zec – hop! – skoči brže i pobježe u šumu.

Medvjed pojuri za njim.

Zec trči po stazi – medvjed trči po stazi. Zec juri kroz grmlje – medvjed juri kroz grmlje. Zec se zaleti preko proplanka – medvjed za njim preko proplanka. Zec skoči kroz rašljasto stablo – medvjed skoči kroz rašljasto stablo...

... i zaglavi se u rašljama!

Zec je, još uvijek se smijući, nestao u šumi, a medvjed ukliješten na stablu, ne može ni desno ni lijevo.

Malo zatim prolazio šumom neki čovjek. Krenuo je nasjeći drva za ogrjev i preko ramena je nosio sjekiru.

– Hej, striko! – pozove ga medvjed. – Stani!

Čovjek spazi medvjeda kako visi u rašljama stabla i prasnu u smijeh. A medvjed mu reče:

– Striko dragi, pomozi mi, molim te! Oslobodi me i nećeš požaliti. Znam za stablo puno meda, duboko u šumi! Pokazat ću ti gdje je pa možeš dovesti bačvu i uzeti meda koliko god hoćeš. Bit će ti ga za cijelu zimu.

– A mogu li ja tebi vjerovati? – upita čovjek sumnjičavo.

– Možeš, možeš – rekao je medvjed – nema ti na svijetu poštenijeg medvjeda od mene! Ali nešto mi moraš obećati: ne smiješ nikome ispričati kako je mali zec napravio od mene budalu.

Čovjek obeća što je medvjed htio, zamahnu sjekirom i oslobodi ga rašljaste grane. Medvjed zahvali čovjeku pa ga povede do stabla s medom.

Stablo je bilo duboko u šumi. Oko njega su zujale pčele, uokolo se širio sladak miris meda.

– Onda, jesam li te prevario? – upita medvjed.

– Nisi – reče čovjek i sav sretan krenu kući po kola. A putem je ostavljao znakove kako bi znao ponovno pronaći stablo.

Kod kuće upregne volove u kola, podigne na kola bačvu, pa krene po med.

U sumrak se vraćao kući s punom bačvom. »Baš sam danas imao sreće«, mislio je. No, nije znao da se za njim šulja medvjed. »Obećao si da nećeš nikome reći«, mumljao je medvjed za sebe, »a sad ćemo vidjeti kako ćeš održati obećanje.«

Kad su stigli do kuće, čovjek zaustavi kola pred vratima i s njih skine bačvu. Medvjed se, međutim, pritajio pod prozorom i naćulio uši.

Čovjek unese med u kuću, a oko bačve se odmah okupi cijela njegova obitelj. Čudi se žena, čude se djeca:

– Tata, tata, odakle ti odjednom toliki med?

– Eh, djeco, da samo znate što sam danas doživio u šumi! – odvrati čovjek. – To ste trebali vidjeti!

A medvjed za prozorom naćuli uši.

– Idem ja šumom – nastavi čovjek – kad me netko zove. Osvrnem se i vidim u rašljama grabovog stabla – što mislite, koga?

– Puha!

– Ne, nije bio puh.

– Kunu zlaticu!

– Nije bila ni kuna.

– Vjevericu!

– Ne, ni vjevericu.

– Nego?

– Nego medvjeda! Velikoga bedastog medvjeda. Naganjao je zeca po šumi, pa zapeo u rašljama. Možete li to zamisliti?

Zamislili su – i prasnuli u smijeh.

– Oslobodio sam ga iz rašlji, a on je zauzvrat meni pokazao gdje ima meda. I evo! Bit će nam slatka sljedeća zima!

Djeca su se slatko smijala.

A medvjed je sve to čuo. I nije mu se svidjelo, o ne, baš nimalo!

Sljedećega jutra čovjek je krenuo u polje, a njegovo je polje bilo pokraj šume. Upregnuo je volove u plug i spremio se orati, kad iz šume stiže medvjed.

– Hej, striko, je li dobar onaj med? – upita ga mrgodno.

– Dobar je – odvrati čovjek. – Vrlo dobar.

– A tko ti je pokazao gdje ga ima?

– Ti si mi pokazao, medvjede dragi.

– I uzeo si ga koliko si htio?

– Punu bačvu.

– Lijepo – reče medvjed, a glas mu je zvučao sve opasnije. – Ja sam, dakle, izvršio svoj dio dogovora. No, nisi li ti meni jučer nešto obećao?

– Jesam... – odgovori čovjek.

– Što si mi obećao, striko dragi, daj da se podsjetimo.

– Da neću nikome ispričati...

– Što nećeš ispričati?

– Ono o zecu.

– A što si sinoć rekao ženi i djeci?

– Ništa im nisam rekao! Ispričao sam im kako sam išao šumom i našao stablo i...

– Bio sam pod tvojim prozorom i sve sam čuo – prekine ga medvjed. – Ti lažeš, striko, gadno lažeš. I još k tome se ne držiš obećanja. I zato će te sada stići kazna!

Medvjed se podigne na stražnje šape i htjede navaliti na čovjeka. No iza grma odjednom izviri lisica. Maše repom i viče iz svega glasa:

– Pamet ti u glavi, batina u ruci! Pamet ti u glavi, batina u ruci!

Taj uzvik zbuni i medvjeda i čovjeka. Medvjed zastane, a čovjek pogleda što to zapravo drži u ruci. No nije bila batina nego samo mala lopatica kojom se čisti plug. »Zar da se takvim oružjem borim protiv medvjeda?« pomisli. »Glupo je i pokušati.«

A lisica i dalje ponavlja:

– Pamet ti u glavi, batina u ruci! Pamet ti u glavi, batina u ruci!

»Možda nije stvar u batini?« dosjeti se čovjek. »Možda ona tako viče zato jer pamet više vrijedi od batine?«

Pomisli tako čovjek i već u sljedećem trenu padne mu na pamet kako bi se mogao izvući.

– Čekaj, medvjede! – uzviknu i istrese iz vreće svu pšenicu koju je ponio za sijanje. – Ja sam kršten čovjek i ne mogu umrijeti ako se nisam ispovjedio ni izvršio pokoru zbog grijeha. Istina je, lagao sam. Istina je i da sam prekršio obećanje koje sam ti zadao. Jedno i drugo je grijeh. Ali ja sam spreman izvršiti svoju pokoru. Zato ti sad lijepo uđi u ovu vreću, a ja ću te nositi. Triput ću te prenijeti s kraja na kraj polja, kao da si kakav grof. Pristaješ li?

– Pristajem – reče medvjed. – To će ti biti pokora. A poslije...

– Poslije možeš sa mnom činiti što te volja – prekinu ga čovjek. – A sad uđi u vreću!

»Ah, kakav ću fini gospodin biti kad me čovjek bude nosio na leđima«, pomisli medvjed i posluša ga. Čovjek zaveže vreću, odnese je duboko u šumu i tamo ostavi.

Vraćajući se u polje, mislio je da će sad moći u miru orati. No, u polju ga je čekala lisica.

– Valjda ti je jasno – reče mu lisica čim ga je ugledala – da bi se bez mene danas vrlo loše proveo. Reci, što ćeš mi dati za nagradu?

– Evo, dat ću ti svoje guske – predloži čovjek.

– Ne, neću guske – odvrati lisica.

– Dobro, onda ću ti dati patke.

– Neću ni patke.

– Dat ću ti kokoši.

– Neću tvoje kokoši!

– Pa što onda hoćeš?

– Hoću... nos! – reče lisica.

– Nos!?

– Hoću tvoj nos.

– Hoćeš moj nos?

– Da. Odgristi.

»Kako ću bez nosa«, pomisli čovjek i od silnoga straha – prrr, pusti vjetar!

Lisica je to čula pa upita:

– Što je to?

A čovjek ponovno pusti vjetar. Onda se sjeti kako mu je lisica vikala: »Pamet ti u glavi, batina u ruci!« – i pusti još jedan vjetar.

– Ma što je to? – opet će lisica zabrinuto.

– Ništa – odgovori čovjek – sitnica.

– Kakva sitnica? – upita lisica, sad već ozbiljno uznemirena.

– Pa eto, sinoć sam slučajno progutao devet lovačkih pasa. Oni sad hoće van i tu ništa ne pomaže, morat ću ih pustiti.

– Čekaj, striko, čekaj! – viknu lisica. – Neka ti bude tvoj nos, i guske, i patke, i sve, samo ne puštaj pse dok ja ne pobjegnem!

I trk! Nestala je u tren oka.

I tako je lisica ostala bez nagrade, medvjed se dugo borio s onom vrećom, zec je zauvijek ostao bezobrazan, a čovjek je imao meda za cijelu godinu.

Sluga naplatio gospodinu

Bio jednom jedan čovjek i imao tri sina. Taj je čovjek bio kmet i morao je služiti svojemu gospodaru, činiti sve što mu ovaj zapovjedi. Naredi mu tako jednog dana gospodar da mu mora dati najstarijega sina u službu.

– Nemoj to od mene tražiti, gospodaru – reče mu kmet. – Nemam ništa osim svojih sinova, nemoj da se i od njih moram rastati.

– Tebi su dosta dva – odvrati gospodar. – A meni ćeš dati jednoga.

Otac, sav žalostan, morao je poslušati pa ode svom najstarijem sinu i reče:

– Dijete moje, pođi u dvor onoga gospodina i služi mu kako ti zapovjedi.

Kad se momak pojavio kod gospodina, reče mu gospodin:

– Dat ću ti jednoga cucka i punu bačvu vina. Taj cucak pokazat će ti put, kuda on bude išao, tuda moraš i ti za njim. I koji se od nas dvojice prvi naljuti, taj će dobiti batine. Ako se ti prvi naljutiš, ja ću vitlati batinom, ako se ja prvi naljutim, ti ćeš dobiti batinu u ruke.

– Dobro – reče momak, a gospodin dade napuniti bačvu vinom i podići na ručna kola, pa dovede psa.

Pas krene, a momak za njim. Vuče vino i sve mu je teže. A pas trči kojekuda, kroz jarak, preko ograda, kroz tuđa dvorišta.

Nakon nekog vremena naljuti se momak i krene natrag s bačvom. Gospodin ga dočeka pitanjem:

– Kuda si vozio vino i jesi li se naljutio?

– Naravno da sam se naljutio, kad ste mi dali takvoga zločestog psa! – uzviknu momak.

Čim je čuo da se momak naljutio, gospodin uhvati batinu pa ga počne tući. Istukao ga je, jadnika, tako da je kući došao sav bolestan.

No gospodinu to nije bilo dosta. Već sljedećega dana ode opet onome kmetu i zatraži da mu pošalje drugog sina u službu.

– Nemoj to tražiti, gospodaru – reče čovjek. – Vidiš kakav mi se najstariji vratio kući. Ne znam ni hoće li preživjeti.

– Moj si kmet i moraš me slušati – reče gospodin. A kmetu ne preostade drugo nego da pošalje i drugoga sina.

Drugome momku grof reče kao prvom:

– Dat ću ti jednoga cucka i punu bačvu vina. Taj cucak pokazat će ti put, kud on bude išao, tuda moraš i ti za njim. I koji se od nas dvojice prvi naljuti, taj će dobiti batine. Ako se ti prvi naljutiš, ja ću vitlati batinom, ako se ja prvi naljutim, ti ćeš dobiti batinu u ruke.

Krene momak s bačvom za psom, a pas odjuri u neku šumu. Momak ga je neko vrijeme pokušavao slijediti, onda se naljuti i krene natrag.

Gospodin i njega dočeka pitanjem:

– Reci, kuda si vino vozio i jesi li se naljutio?

– Naravno da sam se naljutio, kad ste mi dali takvoga zločestog psa! – uzviknu momak. – Idem za njim, idem, i nikamo ne stižem.

Čim je čuo da se momak naljutio, gospodin uhvati batinu pa ga počne tući. Istukao ga je, jadnika, tako da je kući došao sav bolestan.

Gospodinu ni to nije bilo dosta. Sljedećega dana ode opet kmetu i zatraži da mu da i trećeg sina u službu.

– Nemoj to od mene tražiti, gospodaru – reče čovjek. – Ne dam svojega najmlađeg sina, radije ću sâm tebi u službu.

To je čuo najmlađi sin pa se umiješa:

– Ne, oče, ti si star i ne možeš ići u službu. Ići ću ja, pa ću služiti kako se služi, a ne kako su moja braća služila.

I pođe s gospodinom.

Kad su stigli u dvor, gospodin i njemu pokaže cucka i reče:

– Ovaj cucak će ti pokazati put, a ti ćeš za njim voziti kola puna pšenice. I koji se od nas dvojice prvi naljuti, taj će dobiti batine.

– Dobro – reče sluga – neka bude tako.

I krene on za psom, s kolima pšenice. Čim su malo odmaknuli od dvora, uhvati sluga cucka i počne ga tući. Pas se otrgne i pobjegne glavom bez obzira. A momak odveze pšenicu kući svojemu ocu pa se s praznim kolima vrati gospodinu.

– Gdje je pas i kamo si odvezao pšenicu? – upita ga gospodin.

– Ja sam cucka istukao pa ne znam kamo je pobjegao, a pšenicu sam odvezao svojemu starome ocu, da ima što jesti. Je l' se možda ljutite?

– Ne, ne, nimalo se ne ljutim – reče gospodin. – No iza moga dvora ima jedna velika jama, a ti je noćas moraš zatrpati. Ali ne smiješ zatrpavati s onim čime se zatrpava, ni zemljom, ni granjem, ni drvima, ni kamenjem.

– Hoću – reče sluga – i to ću napraviti. Zašto ne bih?

Pa ode i po noći dotjera svu gospodinovu stoku, i ovce i krave i konje, u onu jamu.

Drugog dana ujutro pita gospodin:

– Jesi li učinio što sam ti rekao?

– O jesam, gospodine – kaže momak. – Napunio sam jamu ovcama i kravama, mnoge su polomile noge pa ne mogu van. Je l' se možda ljutite?

– Ne, ne, nimalo se ne ljutim – reče gospodin. – No večeras, kad se budem vraćao iz šetnje, ti mi moraš posvijetliti. Ali ne onim čime se svijetli, ni svijećom, ni uljem, ni lojem.

– Dobro, gospodine – prihvati momak. – I to ću učiniti, zašto ne bih.

Pa kad gospodin ode u šetnju, sluga se pripremi. Čim ga je primijetio kako se vraća, on zapali štalu i svinjac, kokošinjac i dva plasta sijena.

– Je l' dobro svijetlim, gospodine? – uzvikne umjesto pozdrava. – Je l' dobro vidite? Je l' treba više svjetla?

– Ne, ne, dosta je! – uzviknu gospodin.

– A jeste li srditi?

– Ne, ne, nisam – reče gospodin, no zapravo se itekako ljutio. Pa je mislio i mislio kakvu bi još nemoguću zadaću mogao zadati tome momku. Napokon smisli:

– Sad mi još moraš donijeti tri šake vražjega perja.

– Pa dobro, učinit ću i to – odgovori sluga i uzme gospodinu najboljega konja.

– Neću valjda ići pješice – objašnjava i opet pita gospodina je l' se možda ljuti.

– Ne, nimalo – odgovori gospodin. I mrmlja kroz zube:

– U pakao idi i u paklu ostani.

Putovao je momak na konju, putovao, tražeći put do pakla. Putem stigne do kraljevskoga dvora. Oko dvora bio je lijep i velik vrt, ali u njemu ništa nije htjelo rasti. Kraljev je vrtlar sadio i zalijevao, no sve je bilo uzalud. Trajalo je to već tako dugo da je kralj proglasio kako će onome tko natjera vrt da bude zelen i rodan dati svoju kćer za ženu i pola kraljevstva k tome. Sve je to najmlađi kmetov sin doznao popričavši s vrtlarom.

– A kamo ti ideš? – upita ga vrtlar.

– Idem u pakao – odgovori mladić. – Moram nabaviti tri šake vražjega perja.

– Možda bi tamo mogao pitati i zašto je naš vrt takav?

– Pitat ću, zašto ne bih – odvrati momak i krene dalje.

Išao je, išao, i stigao do mora. Tu je na obali bila jedna duša koja je morala svakog tko naiđe prenijeti na drugu obalu. Momak je zamoli da i njega prenese, a ona ga zapita kamo ide.

– Idem u pakao, zbog tri šake vražjega perja – odvrati momak.

A duša ga zamoli:

– Dragi čovječe, raspitaj se tamo i o meni. Pitaj, molim te, koliko ću još dugo prenositi ljude preko ovoga mora. Vidiš, godine i godine prođu, a da nitko ne naiđe.

– Dobro, i to ću pitati, zašto ne bih – odvrati momak.

e-Lektire
lektire.skole.hr

Kad ga je ukleta duša prenijela preko mora, putovao je još cijeli jedan dan, a predvečer je stigao do pakla. No u paklu nikoga nije bilo kod kuće – osim jedne starice. A to je bila majka samog vraga (koji je u ovoj priči pernat kao neka čupava kokoš!).

– Što je tebi, sinko, zašto si ovamo došao? – upita starica momka.

Mladić joj ispriča sve po redu: kako mu trebaju tri šake vražjega perja, i kako bi htio znati što je s onim kraljevskim vrtom i dokle će se ona duša mučiti i ljude prenositi preko mora.

– Moj ti je sin zločest – reče na to starica – i bolje da ga ništa ne pitaš. Ali ja ću ti pomoći koliko mogu.

I sakrije ga pod neko korito. Odmah zatim stigne vrag kući i počne njuškati.

– Tko je ovdje osim tebe? – upita staricu.

– Nikog nema osim mene, vidiš i sam – reče starica. No vrag je i dalje bio sumnjičav.

– Brzo reci, koga ima ovdje, mene nos ne vara!

– Što je tebi, sinko? – upita starica. – Nikoga tu nema. To si ti iz svijeta donio kojekakve mirise. Kasno si došao, sigurno si umoran.

Malo-pomalo starica nagovori vraga da pođe spavati. Kad je duboko zaspao, priđe k njemu i otrgne mu jednu šaku perja.

– Što je? – trgnu se vrag iz sna.

– Ništa, ništa – reče starica. – Samo sam sanjala čudan san: o vrtu nekog kralja, u kom ništa ne rodi.

On joj reče da su tamo usred vrta zakopana tri kotlića puna zlatnika. Kad bi ih iskopali, vrt bi se zazelenio i urodio plodom. To promrmlja i opet čvrsto zaspi.

Malo poslije starica istrgne i drugu šaku perja.

– Što to radiš? – trgnu se opet vrag. – Zašto mi ne daš mira?

– Ništa, ništa, sinko – opet će starica. – Opet sam sanjala čudan san. Kao, pokraj mora ima neka duša, mora prenositi ljude na drugu stranu i pita se dokle će tako.

A vrag se nasmije.

– Mogla se već davno osloboditi da zna ono što ne zna. Ako baci u more onog koga nosi, bit će slobodna.

Zatim vrag ponovno duboko zaspi. A starica je treću šaku perja istrgnula tako oprezno da se samo promeškoljio u snu.

– Evo ti što si tražio – reče starica kmetovom najmlađemu sinu, podigavši korito ispod kojega ga je sakrila. I ispriča mu sve što joj je sin rekao.

– Hvala ti od srca! – šapnu momak i cmoknu staricu u obraz.

– Idi sad! – reče ona smješkajući se. – I nemoj onoj ukletoj duši ništa govoriti dok te ne prenese preko mora.

Brzo je momak opet stigao na obalu. A duša ga već čeka i zapitkuje:

– Jesi li pitao? Jesi li doznao?

– Prenesi me najprije preko mora pa ću ti reći – odgovara momak.

Kad ga je prenijela, on reče:

– Sljedećeg koji naiđe moraš baciti u more, onda ćeš biti slobodna.

– Jao meni, čovječe dragi, trebao si mi prije reći! Sad će opet proći godine i godine prije nego što netko opet naiđe.

– Neće, ne boj se – tješio ju je momak. – Doći će ti jedan uskoro.

Pođe dalje i ubrzo stigne do kraljevskoga vrta. Vrtlar ga ugleda i požuri mu ususret.

– Jesi li saznao što o našemu vrtu?

– Jesam – odvrati momak. – Treba mi nekoliko ljudi i začas ćemo napraviti što treba.

Dodijeliše mu odmah nekoliko slugu, a on zajedno s njima iskopa tri kotlića puna zlatnika.

Nekoliko dana poslije vrt se zazeleni, a voćke počeše cvjetati. Kralj je to vidio, razveselio se i održao obećanje: dao je momku svoju kćer za ženu, polovicu kraljevstva i polovicu onih zlatnika. Zadržavao ga je da ostane kod njega, no najmlađi kmetov sin reče da najprije mora dovršiti jedan posao. Kralj mu dade kočiju i pratnju, i tako je stigao gospodinu koji ga je poslao na put.

Ovaj izdaleka primijeti kočiju i pratnju, iziđe pred njih i kad spazi momka, odmah ga upita:

– Jesi li donio tri šake vražjega perja?

– Donio sam tri šake vražjega perja – objavi momak.

– A gdje si stekao tu kočiju i pratnju? – upita gospodin.

– U zemlji s druge strane mora, gospodine – reče najmlađi kmetov sin – tamo sam sve to dobio. Tamo vam se nudi blaga i kraljevstva, svega što zaželite.

– Ali kako ću preko mora? – upita gospodin.

– Lako – odvrati mladić. – Na obali jedna duša samo čeka hoće li tkogod naići pa da ga prenese na drugu obalu.

– Misliš da bih i ja mogao tamo otići i blago naći?

– Zašto ne bi, gospodine? Onamo se lako stiže.

– Dobro! Idem i ja sebi nešto priskrbiti!

Tako se gospodin polakomi za blagom i još istoga dana krene na put. I sve je bilo kao što je momak rekao – bar u početku. Kad je stigao do mora, našao je onu ukletu dušu i duša

ga je ponijela preko vode. No kad su bili na pola puta, strese ga s ramena i – puf! baci ga u more. I odleti slobodna.

Momak je, međutim, otišao po svog oca i braću pa ih odveo u svoje novo kraljevstvo – to jest polovicu kraljevstva – gdje su svi zajedno živjeli lijepo i veselo.

A gospodin još i danas hodi po dnu mora i hrani ribe.

Pjetlićeva družina

Jednome je pjetliću dosadio život u seoskom dvorištu.

»Ovdje je tijesno i sve je uvijek isto«, mislio je, »prase rokće, kokoši se prave da znaju letjeti, gusan traži svađu. A sivi golub kaže da je iza našega plota veliki svijet. Sigurno tamo ima i zanimljivih mjesta od ovoga dvorišta.«

I on odluči krenuti na put.

Zaleti se, skoči – i preleti plot. I sav zadovoljan, jer mu je otprve uspjelo, uputi se seoskom cestom.

Išao je tako, išao, a onda nabasao na nekog purana. Taj je puran proveo jutro uzalud tražeći kakav zalogaj u prašnoj travi uz rub ceste i jedva je čekao da s nekim popriča.

– Kamo si se uputio? – upita pjetlića.

– Idem u svijet – odvrati pjetlić.

– A kako je tamo? – upita puran.

– Ne znam dok ne vidim – odvrati pjetlić.

– Ima li mjesta i za mene? – upita puran.

– Naravno, svijet je velik – odvrati pjetlić.

– Mogu onda s tobom? – upita puran.

– Pa hajde, u dvoje je veselije – prihvati pjetlić.

I pođoše dalje zajedno.

Išli su pjetlić i puran putem, a put ih je vodio pokraj vode. Nije to bio ni potok ni jezero, nego neka lokva zaostala od posljednje kiše. A u toj tijesnoj lokvi kupala se neka patka. I bilo joj je dosta takvoga kupanja.

– Kamo idete? – upita patka pjetlića i purana.

– Idemo u svijet – odgovoriše njih dvojica.

– Ima li tamo ljepše vode za kupanje? – upita patka. – U ovoj maloj lokvi ne mogu ni noge ispružiti!

– Ne znaš dok ne vidiš – odvrati pjetlić.

– Rado bih pogledala – reče patka. – Mogu li s vama?

– Možeš – prihvati pjetlić, a puran je dodao:

– Što nas je više, to je veselije.

e-Lektire
lektire.skole.hr

Išli su dalje u troje, a put ih je vodio pokraj nekoga guštika. Odjednom iz guštika izjuri pred njih veliki bijeli gusan. Nije bio dobre volje. Jer se maloprije potukao s istim takvim, ali malo većim bijelim gusanom. I izvukao kraći kraj.

– Kamo idete? – upita on pjetlića, purana i patku.

– Idemo u svijet – rekoše oni.

– Je li svijet daleko odavde? – upita gusan.

– Što dalje, to bolje – odvrati pjetlić.

– Mogu li s vama? – upita gusak.

Pjetlić nije bio baš oduševljen, jer je imao loša iskustva s gusanima, no puran reče:

– Možeš.

A patka doda:

– Što nas je više, to je veselije.

I tako su dalje išli u četvero. No seoski im je put svima dosadio. Zato su skrenuli na neku stazu i ubrzo zašli u šumu.

Prva životinja koju su u šumi sreli bio je zec. I zec se raspitivao kamo idu i zašto, i upitao smije li s njima. Pa je družina dobila i petog člana.

Zatim su sreli ježa. Koji se zaželio novoga društva i doživljaja. Pa im se i jež pridružio na putu u svijet.

Pjetlić i puran, patka i gusak, i zec i jež – vesela družba išla je šumskom stazom sve do mrkloga mraka.

Kad je pao mrak, njih uhvati strah.

– Moramo naći neko skrovište za noć – rekao je pjetlić.

– Moramo, moramo – potvrdiše puran, patka i gusan.

– Znam zgodnu rupu u blizini – rekao je zec.

Pođoše svi skupa do zečeve rupe. I zbilja – bilo je to zgodno mjesto. Jedan po jedan uvukoše se u duplju: i pjetlić, i puran, i patka, i gusak, i zec. A ježa postaviše pred rupu kao stražu. Jer su ježevi ionako po noći budni. To jest, ako su se po danu naspavali.

Putnici su bili umorni pa su brzo zaspali. I pjetlić, i puran, i patka, i gusak, i zec. Pa čak i jež koji se toga dana, eto, nije naspavao.

No nedaleko od toga mjesta upravo se probudila jedna lisica.

Otvorila je oči, protegnula se i osjetila da je gladna. No nije joj se dalo samoj ići u lov pa se uputila do obližnjeg brloga u kojemu je spavao njen prijatelj sivi vuk.

– Hej, vuče! – zazove ga. – Jesi li budan?

– Sad jesam – odgovori vuk zijevajući.

– A jesi li gladan?

– Tko nije gladan kad se probudi?

– Hajdemo onda zajedno u lov.

– Dobro, a kamo ćemo noćas?

– Do šupljega stabla – odvrati lisica. – Znaš onoga u kojemu smo već nekoliko puta našli slasni zalogaj.

Da, da, bilo je to baš ono stablo u kojemu se skrivala pjetlićeva družina!

Vuk prihvati lijin prijedlog pa njih dvoje krenuše kroz mrkli mrak: lisica prva, a vuk za njom.

No kad su stigli do šupljega stabla, lisica nagazi na ježa koji je spavao pred dupljom. Prestraši se pa reče vuku:

– Tu je samo oštro trnje, tuda ćemo teško proći!

– Ti pokušaj proći i uvući se u duplju – predloži vuk. – Manja si, bit će ti lakše nego meni.

– Dobro – reče lisica i oprezno opet krene prema stablu.

No jež se, naravno, probudio kad je lisica stala na njega. Dok su vuk i lisica razgovarali, on je šmugnuo u duplju i digao uzbunu.

– Lisica i vuk! – vikao je. – Lisica i vuk!

Svi se probudiše. Pjetlić zalepeće krilima, a zec od straha počne trčati ovamo-onamo po duplji topćući šapicama.

Lisica je čula to lepetanje i toptanje pa se vrati vuku i reče:

– Slušaj, vuče, meni se čini da unutra netko traži batinu. Bojim se da ovo neće dobro završiti.

– Ma pogledaj malo bolje – šapnu joj vuk. – Ako je sam, lako ćemo ga svladati.

Lisica ponovno krenu prema duplji, ali vuk za svaki slučaj ostane malo podalje.

U duplji je puran počeo od straha glasno vikati:

– Purgari! Purgari! Purgari!

A patka ga je tješila i vikala još glasnije:

– Ne boj se! Šest nas je! Ne boj se! Šest nas je!

Lisica je i to čula pa dovikne vuku:

– Čuješ li ovo, vuče? Njih je šest, a mi smo samo dvoje!

– To nije dobro – odvrati vuk. – No mi znamo koliko je njih, a oni ne znaju koliko je nas. U mraku ih možemo iznenaditi.

– Možda – reče lisica i prišulja se korak bliže duplji.

No kad je unutra još i gusak zasiktao, lisici je bilo svega dosta.

– Slušaj, vuče, unutra netko pali svijeću! Vidjet će nas, pa smo nastradali. Bježimo radije odavde dok smo čitavi!

– Bježimo! – prihvati vuk kojemu se cijeli pothvat ionako nije sviđao.

Pa su pobjegli.

I ostali bez večere.

A u šupljem je stablu nastalo pravo slavlje. Galamili su i skakali od veselja i pjetlić, i puran, i patka, i gusak, i zec. Pa čak i jež kojemu je lisica prignječila šapu. I odlučiše da će svi zajedno ostati u šumi – jer im nitko nije ravan po hrabrosti i pameti.

Mladić i vražji car

Živio jednom neki vrlo siromašan čovjek. Stanovao je sa svojom ženom u trošnoj kućici na kraju sela i svi su ga izbjegavali – nitko nije htio čak ni u lov ići s njim. Pa je siromah išao sam.

Jednom tako krene u šumu, nadajući se da će nešto uloviti i tako prehraniti sebe i ženu barem na neko vrijeme. Išao je, išao, kad odjednom pred njega istrči jelen. Potrči čovjek za jelenom, no morao je dugo trčati. Lovio je toga jelena tri dana dok ga napokon nije uspio uloviti. I tad, sav umoran, shvati koliko je daleko otišao od kuće i da se ne zna vratiti. Pa uzviknu:

– Kad bi mi netko pokazao put kući, dao bih mu ovaj svoj ulov!

Na to se pred njim stvori neki čudan svat i reče:

– Evo, ja ću ti pokazati put. No, hoćeš li mi zauzvrat dati blago koje si danas dobio u kuću?

– Kakvo blago? – odgovori zbunjeno čovjek. – Ja sam siromah, nema nikakvog blaga u mojoj kući. Nego dat ću ti, evo, ovoga jelena.

– Neću jelena – reče neznanac – nego tvoje blago.

– Pa dobro – pristane naposljetku čovjek. – Ako sam nešto dobio, neka ti bude, samo me izvedi iz ove šume.

– Obećavaš?

– Obećavam.

Kad se tako dogovoriše, neznanac ga povede šumom i u tren oka stigoše do kuće. Začuđen što su tako brzo stigli, siromah se okrene prema neznancu, no ovaj je već nestao. Jer taj čudni čovjek bijaše sam vražji car.

Uđe siromašak u kuću i ima što čuti: toga je dana njegova žena rodila sina!

Sad jadnik shvati što je obećao! No više nije mogao povući obećanje. Sakrio se u neki kut i plakao za djetetom. No nikome ništa nije govorio.

Vrijeme je prolazilo, dječak rastao, a njegov je otac stalno tugovao. Svaki dan se pitao kada će vražji car doći po dijete. Žena je primijetila njegovu tugu pa ga svako malo pitala što mu je, no on bi uvijek odgovorio da joj ne može reći.

Napokon, kad je dječaku bilo pet ili šest godina, ispričao je ženi što se dogodilo onoga dana u šumi. Sad je i žena stala plakati pa su zajedno tugovali, na čudo cijelog sela. »Što je tim ljudima?« pitali su se seljani. »Imaju tako krasnog sina, a stalno su žalosni?«

Kad je dječak već poodrastao, počeo je i on primjećivati kako mu otac i mati svako malo plaču, pa ih pitati što im je. Najprije mu ne htjedoše reći, no kad je navršio devetnaest godina, otac mu ispriča kako je na dan njegovog rođenja u šumi sreo vražjeg cara i što mu je obećao.

– Ne bojte se – reče momak. – Idem ja vražjem caru pa ću ga pitati zašto je zatražio da mu obećaš baš mene.

– Nemoj ići, dijete! – zaklinjali su roditelji. – Radije čekaj da on dođe.

– Neću da stalno živimo u strahu – reče momak. – Otići ću k njemu i pitati ga što hoće od mene.

– Ako odeš vražjem caru, nećeš se vratiti – ponavljali su jadni roditelji.

– Ma hoću – reče mladić. – Ništa se ne bojte!

I krene u šumu, na istu stranu kao njegov otac prije devetnaest godina.

Lutao je šumom, lutao i nakon tri dana naišao na samotnu kućicu. Bila je malena, niska, mahovinom pokrivena, a nad njom je letio gavran. Graktao je i kružio, nesretno graktao i uporno kružio oko krova. Momka obuzme znatiželja, zapita se što bi moglo biti u toj kućici pa zaviri kroz prozor. Unutra je sjedila samo neka tužna starica. Momak pokuca i uđe.

– O, dijete, kud si zašao! – reče mu bakica umjesto pozdrava. – Bježi kući, inače će ti biti isto kao meni!

– A što se tebi dogodilo, bako? – upita mladić.

– Vidiš, sinko, onoga gavrana što mi stalno leti oko kuće?

– Vidim.

– To je moj sin. Vražji ga je car pretvorio u crnu pticu, jer ga nije htio slušati. I zato ti kažem, bježi kući dok još možeš.

– Ne bojim se, bako, samo mi kaži gdje mogu naći toga vražjeg cara.

– Ako baš hoćeš – reče starica – moj sin gavran odvest će te na srebrnu rijeku. Tamo kćeri vražjega cara dolaze na kupanje, one će ti reći gdje ga možeš naći. Ima ondje jedna velika rupa, u nju se sakrij. Ali dobro pazi, nemoj da te vražje kćeri zateknu na spavanju. Ako te ugledaju prije nego što ti ugledaš njih, one će te rastrgati. Ali ako ti njih prvi vidiš, sve će biti dobro.

Momak prenoći u staričinoj kući, a sutradan se on i gavran uputiše dalje. Gavran je letio ispred momka, momak išao za gavranom. Nakon dugog hoda stigoše do srebrne rijeke. Našli su i pećinu koju je starica spominjala pa se momak u nju sakrije. Dobro je

pazio da ne zaspi, no možda bi ga umor ipak prevario, da gavran nije stražario s njim i svako malo graktao. Tako je budan dočekao kćeri vražjeg cara.

Doletjele su kao tri paunice. Kad su stale na zemlju, pustiše da s njih sklizne perje i vidjelo se, premda je već bila noć – to su tri krasne djevojke. Ušle su u srebrnu rijeku i zaplivale.

Triput su plivale tamo i natrag. Kad su i treći put preplivale rijeku, izlazile su iz vode jedna po jedna i opet odijevale paunovo perje. No najmlađoj, koja je izišla posljednja, dečko ukrade pernatu haljinu.

Starije su sestre već odletjele, kad je najmlađa vražja kći počela vikati:

– Gdje mi je perje? Ne smijem ovakva kući! Jao meni, što ću sad?

Tad se javi mladić iz svojega skrovišta.

– Ja sam ti uzeo haljinu – reče. – Vratit ću ti je, ako obećaš da ćeš me odvesti do vražjega cara.

– Hoću – odvrati djevojka. – Ja sam njegova kći i pokazat ću ti put do njegovih dvora.

Momak joj vrati pernatu haljinu, ona je navuče i pretvori se opet u paunicu. Bilo mu je žao što je opet ptica, baš mu se svidjela kao djevojka. A svidio se i on njoj.

– Hajde – reče mu sad paunica – iščupaj iz mog repa jedno perce. Pa ako nešto pođe po zlu, samo puhni u perce, a ja ću ti poslati pomoć.

Mladić je posluša, trgne jedno pero i spremi ga u džep. Onda krene za paunicom prema dvorima vražjega cara.

Kad je stigao do dvora, imao je što vidjeti: građevina od crnoga kamena, dvorište od olova, oko njega ograda od rogova, za ogradom dubok jarak pun vode i blata.

Čuvši da mu je došao gost, vražji car iziđe na dvorište pa upita pridošlicu:

– Tko si i zašto si došao?

– Došao sam te pitati – odvrati mladić – zašto si prije devetnaest godina tražio od moga oca da me tebi obeća.

– Kod mene ti vrijedi: što više, to bolje! – odvrati mu vražji car. – Na mom dvoru nikad dosta slugu.

– Zašto onda nisi došao po mene?

– Kakva mi korist od djeteta? Znao sam da ćeš i sâm doći kad bude vrijeme.

– Došao sam, ali ti ne želim služiti.

– Ne želiš, je li?

Vražji car se zagleda u momka.

– Dogovorit ćemo se ovako – reče. – Zadat ću ti tri zadaće. Ako ih izvršiš, slobodan si. Ako ne izvršiš, moj si.

– Izvršit ću – reče momak. – Što zapovijedaš?

– Mnogi su se već tako prevarili – nasmije se vražji car. – Evo, danas ćeš mi uzorati ovo olovno dvorište, posijati pšenicu, požeti je, samljeti je i ispeći mi pogaču za večeru.

– Hoću – odvrati mladić, kao da je to nešto najobičnije.

– I bolje ti je – reče car smijući se. – Jer ako ne uspiješ, moj si zauvijek.

Kad je ostao sam, mladić izvuče iz džepa ono pero i puhne u njega. Kako je puhnuo, pojavila se pred njim najstarija vražja kći – nju je najmlađa sestra prvu poslala mladiću u pomoć.

– Što treba učiniti? – upita djevojka.

– Uzorati olovo, pšenicu posijati, pšenicu požeti, ispeći pogaču. Sve danas do večeri.

– Dobro – reče najstarija vražja kći. – Kad padne mrak, imat ćeš pogaču.

I zaista, sve je učinila po zapovijedi. Tek što je vražji car sjeo večerati, a momak mu donosi vruću pogaču. Caru nije preostalo ništa drugo nego da ga pozove za stol – i tako su zajedno večerali. Poslije večere momku dodijeliše sobu za spavanje te je prvi dan u vražjem dvoru došao kraju.

Sutradan probudi vražji car mladića i pozove ga na dvorište.

– Vidiš onaj duboki jarak oko moga dvora? – upita.

– Vidim, naravno – reče momak.

– Pun je vode, je li tako?

– Pun i prepun.

– Hajde sada, osuši mi taj jarak, da u njemu ne bude ni vode ni blata. Neka bude prašina. Inače – znaš već!

Dečko ode do jarka i zagleda se u vodu i blato. A nedaleko odande bili su neki ljudi u lancima, što su za vražjega cara morali raditi bez jela i pića, tko zna otkad. Momak pomisli da bi i sam mogao tako stradati, no sjeti se svojega pera, izvuče ga iz džepa i puhne.

Doleti srednja sestra – sada je nju najmlađa poslala u pomoć.

– Što je otac zapovjedio? – upita.

– Osušiti jarak, napraviti prašinu. Možeš li to učiniti?

– Ništa se ne boj – reče srednja sestra. – Evo ti ključ, oslobodi one ljude okova i reci im nek' ispiju vodu do zadnje kapi.

Mladić ode do ljudi, oslobodi ih i viknu:

– Pijte vodu, pijte, nek' ostane samo prašina!

– Hoćemo! – rekoše oni pa je tako i druga zadaća izvršena.

Trećega dana ujutro vrag budi momka i kaže mu:

– Slušaj, dečko, danas ćeš mi uhvatiti Repatu Zvijezdu Zlatnu, želim njome potkovati svoga konja. Ako mi je ne doneseš, moj si zauvijek.

Momak iziđe iz dvora i odmah puhne u perce. Sad je došla najmlađa careva kći, a on se baš razveseli što je opet vidi.

– Što je bilo? – upita ga djevojka.

– Moram donijeti Repatu Zvijezdu Zlatnu. Tvoj otac želi njome potkovati konja.

– Donijet ćeš je – reče najmlađa kći. – Repata Zvijezda Zlatna dolazi na srebrnu rijeku piti vodu, na isto mjesto gdje smo se mi kupale. Dat ću ti dvanaest vražjih šegrta da uhvate Zvijezdu kad se sagne nad rijeku.

– Dobro – reče momak.

Kad je sunce zašlo, dovela mu najmlađa vražja kći dvanaest šegrta pa svi zajedno krenuše na rijeku. Čekali su, čekali, a onda se pojavi Repata Zvijezda Zlatna. Spusti se na zemlju, priđe rijeci, sagne se nad vodu i počne piti. A njih dvanaestorica skoče i okruže je. Kako su je hvatali, sva su joj krila polomili. No naposljetku su je uhvatili i predali onome momku. Nosi momak Repatu Zvijezdu Zlatnu i čuje kako mu šapće najmlađa vražja kći:

– Ne daj je caru u ruke, već je baci u kotao za vodu. Zvijezda će opet dobiti krila i pobjeći.

Momak kimnu glavom i osmjehnu se, sretan što ne mora jadnu Zvijezdu dati vražjem caru. A djevojčin glas nastavlja:

– Tad reci da si izvršio tri naredbe i da si zaslužio nagradu. Car ti neće moći odbiti, pitat će te što želiš. Ti zatraži mene, najmlađu njegovu kćer, i vjetrena kola. Zapamti, ništa drugo ne smiješ uzeti iz njegova dvora.

Momak učini kako mu je rekla: donese Zvijezdu i baci je u kotao pun vode. Car posegnu za njom, no njoj su već izrasla nova krila. Toliko je brzo odletjela da je mogao samo još gledati zlatan trag što je ostao za njom.

– Zvijezdu sam ti donio – reče momak – sam si kriv što je nisi znao zadržati.

– I što sad hoćeš? – upita ga mrko vražji car.

– Tri sam zadaće izvršio, zaslužio sam nagradu.

– Eno, tamo ti je moja riznica pa uzmi zlatnika koliko hoćeš.

– Neću zlatnike.

– Ima i dragulja.

– Neću dragulje.

– Pa što onda hoćeš? – upita vražji car, premda je već znao što momak ima na umu.

– Tvoju najmlađu kćer i vjetrena kola.

– Znao sam da se ona tu umiješala, ti sâm ne bi izvršio moje tri zadaće – gunđao je vražji car, no dade mladiću što je tražio.

– I još nešto hoću – dodao je mladić. – Izvršio sam tri zadaće, red je da i ti meni daš tri stvari.

– Dragulje ili zlatnike? – osmjehnu se vražji car, nadajući se da će se momak ipak prevariti.

– Hoću da onom gavranu vratiš ljudski oblik.

Vražji car uzdahnu pa mu ispuni i tu želju.

Sad mladić i djevojka sjedoše u vjetrena kola i u tren oka stigoše momkovim roditeljima. Oni su, jadni, jedva bili živi od silnoga straha da su izgubili sina jedinca. A kad se momak vratio na vjetrenim kolima, i još s prekrasnom djevojkom, prirediše veliko slavlje pa su se veselili i veselili, a vesele se još i danas. Moraju nadoknaditi što su propustili plačući devetnaest godina!

Žabica djevojka

Nekoć davno, u starim pričama, živjeli su razni ljudi koji nisu mogli imati djece. I kad bi u svojoj želji za djetetom već sasvim izgubili strpljenje, rekli bi: »Kad bismo bar imali dijete, makar bilo i maleno kao palac!« Ili: »Kad bismo bar imali dijete, makar bilo i prase!« Ili grm ružmarina! Makar običan lonac! I baš se najčudnije želje u pričama ostvaruju.

Živjeli su tako jedan muž i žena bez djece, i već su bili gotovo ostarjeli. Stalno su se molili i nadali da će ipak dobiti dijete, no ništa nije pomagalo. Naposljetku žena reče:

– Kad bih bar rodila dijete, makar bila i žabica!

Poput drugih čudnih želja, i ova se ostvarila. Nakon devet mjeseci rodi žena malenu kćer žabicu. I takvom se djetetu roditelji razveseliše i dobro su se brinuli za svoju žabicu. Ona je rado provodila vrijeme vani; kad bi njen otac radio u vrtu ili vinogradu, i ona je bila s njim. A njena bi im majka o podne donosila objed.

Vrijeme je prolazilo, žabica odrastala, a roditelji postajali sve stariji. Jednoga dana žena se razboli. Tužila se da ne može ni ustati, a kamoli poći u vrt s ručkom. Tad se javi žabica i reče da će ona odnijeti ocu ručak.

– Ali kako ćeš, dijete? – upita je majka. – Nemaš ruke kojima bi nosila lonac.

– Priveži mi ga na leđa – reče žabica. – I ništa se ne brini.

Tako su učinile: žena zaveže kćeri lonac za leđa i žabica se uputi u vrt. Kad je došla do ograde, nije mogla otvoriti vrata, a ni skočiti s loncem na leđima, pa počne zvati oca. On joj otvori, uzme lonac s njenih leđa i prione uz jelo. I žabica pojede zalogaj, a onda zamoli oca da je podigne na trešnju. Otac je stavi na granu, a žabica počne pjevati. Pjevala je tako lijepo da se činilo kao da šumske vile pjevaju.

Prolazio tuda kraljev sin. Bio je krenuo u lov, no kad je čuo krasno pjevanje nije nastavio putem prema šumi, nego je skrenuo u starčev vrt.

– Tko to tako lijepo pjeva? – upitao je oca djevojke-žabice. A ona je u taj tren ušutjela.

– Ma nitko – odvrati starac.

– Kako nitko, kad sam maloprije čuo neki divan glas?

– Ja nisam ništa čuo ni vidio – reče čovjek.

Bilo ga je sram reći da mu je kći žabica, a bilo ga je i strah za nju. No kraljev je sin bio uporan.

– Reci mi, starče, tko je pjevao. Ako je muško, bit će mi prijatelj, ako je žensko, bit će mi nevjesta.

No starac mu ipak ne htjede reći.

Sljedećega dana opet je žabica nosila ocu objed i opet ga zamolila da je podigne na trešnju. Kad je zapjevala, i sam vjetar se umirio da joj ne kvari pjesmu. Pjevala je i pjevala s trešnje, da je cijela dolina odzvanjala.

Kraljev sin pošao je opet istim putem u lov, samo zato da čuje njen glas. No kad je stigao do starčevog vrta, žabica ga primijeti i ušuti.

– Reci mi, starče, tko je pjevao? – upita ponovno kraljev sin.

– Ne znam – reče ponovno starac.

– A tko je tebi objed donio?

– Sâm sam išao kući, ali sam bio toliko umoran da nisam mogao jesti, pa sam donio jelo ovamo.

– Srce mi je očarala ta pjesma! Sigurno znaš tko pjeva! Molim te, reci mi. Ako je muško, bit će mi prijatelj, ako je žensko, bit će mi nevjesta.

Sad se starac pokoleba i reče:

– Ma rekao bih, ali me je sram, a i bojim se...

– Ne boj se, samo mi reci.

I čovjek mu sad reče da je žabica s grane pjevala i da je ta žabica njegova kći.

– Zamoli je neka siđe i zapjeva još jednom.

Žabica je sišla i zapjevala. Mladiću se srce topilo od miline pa reče:

– Hoćeš li biti moja nevjesta?

– Jesi li siguran da hoćeš žabicu? – upita žabica-djevojka.

– Siguran sam da nema ničega na svijetu ljepšeg od tvoga glasa. Reci da ćeš biti moja nevjesta!

Žabica pristane, a kraljević joj ispriča kako ima dva brata i kako je njihov otac zapovjedio neka sutradan k njemu dođu njihove zaručnice. Pa koja donese ljepši cvijet, njoj i njenom zaručniku prepustit će kraljevstvo.

– Ti dođi kao moja zaručnica i donesi cvijetak kakav budeš htjela – rekao je žabici.

– Doći ću – odgovori žabica. – Ali moraš po mene poslati bijelog pijetla na kojemu ću dojahati.

– Hoću – reče kraljević pa se vrati kući i odmah joj pošalje pijetla.

Žabica pak ode Suncu i zamoli sunčanu haljinu.

Sljedećega jutra zajaše žabica bijeloga pijetla, a sunčanu haljinu uzme sa sobom. Kad je stigla do tvrdoga grada, straža je isprva nije htjela pustiti kroz vrata. Žabica na pijetlu – tko je to još vidio! No žabica reče stražarima da ide kraljevom sinu pa je naposljetku pustiše.

Kad je stupila u grad, pijetao se pretvorio u bijelog konja, a žabica u najljepšu djevojku na svijetu. Na njoj je bila sunčana haljina, a u ruci je kao cvijet nosila klas pšenice. I tako je ušla u kraljevu palaču.

Kralju je prva prišla zaručnica najstarijega sina.

– Kakav mi cvijet nosiš? – upita kralj, a ona mu pruži ružu. Kralj zahvali, a djevojka stane u stranu.

Zatim je prišla zaručnica drugog sina.

– Kakav si mi ti cvijet donijela? – upita kralj, a djevojka mu pruži stručak ljubica. I njoj je kralj zahvalio, no onda se okrenu prema zaručnici najmlađega sina i spazi klas pšenice u njenoj ruci.

– Ti si nam donijela najljepši cvijet – rekao je. – Znaš da bez kruha nema života! Ti ćeš se znati dobro brinuti za kraljevstvo.

Pa odredi neka bude svadba i prepusti kraljevstvo najmlađem sinu.

I tako je žabica postala kraljica.

Ptičar i crna vrana

Bio jednom jedan čovjek koji nije znao raditi ništa, osim loviti ptice. Napravio je zamke od šiblja i po cijele dane samo vrebao pernate stvorove. Pa su ga susjedi nazvali ptičarom.

Lovio je taj ptičar razne ptice, no jednoga dana baš nije imao sreće Koliko god se trudio, ništa nije uspijevao uhvatiti – sve dok mu se u zamku ne ulovi neka vrana. No tim je ulovom bio vrlo nezadovoljan.

– Od tebe mi nema baš nikakve koristi – rekao je gledajući vranu. – Niti lijepo pjevaš, niti lijepo izgledaš, ne mogu te ni prodati ni pojesti. Mogao bih ti zavrnuti vratom, no ni to mi nije neki dobitak...

Tako je naglas razmišljao, kad vrana progovori ljudskim glasom:

– Pusti me na slobodu, a ja ću ti u zamku dotjerati druge ptice. Od njih ćeš imati koristi.

– Pa dobro – pristane ptičar. – Ionako ne znam što bih s tobom.

Kad je sljedećega dana krenuo u lov, vrana izvrši obećanje: dotjerala je dva krasna slavuja ravno u ptičarevu zamku. Ptičar, sav zadovoljan, zatvori slavuje i proda ih nekom knezu. Pomisli da je to kraj priče i ubrzo zaboravi vranu.

No slavuji su toliko lijepo pjevali da je glas o tome stigao do samoga cara. Car kao car: kad je čuo za ptice kojima se svi toliko dive, odluči da moraju biti njegove. Ubrzo se knez morao rastati od slavuja i darovati ih svome gospodaru. Pa bi i tu mogao biti kraj priče.

Slavuji su zaista prekrasno pjevali. No nakon nekog vremena caru to više nije bilo dovoljno. Palo mu je na pamet kako ti slavuji zacijelo imaju majku i kako ona možda još ljepše pjeva. I kako bi možda baš najljepše bilo kad bi slušao sve troje – i mlade ptice i njihovu majku. Takvo što nitko nema! Tako razmislivši, car naredi da mu nađu i dovedu ptičara.

Carske se naredbe moraju brzo izvršavati i već sljedećega dana ptičar je stajao pred carem.

– Jesi li ti čovjek koji je uhvatio ove slavuje? – upita ga car.

– Jesam – odgovori ptičar.

– Onda ćeš lako izvršiti ono što želim – reče car. – Hoću da mi nađeš i njihovu majku.

– Ali kako? – upita zbunjeni ptičar.

– Kako god znaš – reče car. – Ti si ptičar, to ti je posao. Dobit ćeš dobru nagradu za majku ovih slavuja. Ali ako je ne uloviš, ostat ćeš bez glave.

Ptičar krene kući i putem se počne na sav glas jadati:

– Jao meni, joj! Mislio sam da moj posao nikome ne smeta, nije težak, nije opasan! A sad? Naći majku baš onih slavuja – pa to samo luđak može narediti! Jao meni, ostat ću bez glave!

No tada se pred njim ponovno pojavi vrana.

– Što ti je? – upita. – Kakva te nevolja snašla?

– Ti si svemu kriva! – uzviknu ptičar. – Ipak sam ti trebao zavrnuti vratom!

Pa joj ispriča što se dogodilo.

– Ništa se ne boj – reče vrana. – Nego sutra reci caru neka ti da tisuću vreća pšenice, a onda svu pšenicu istresi na jednu hrpu. Ja ću reći pticama da ih car poziva na gozbu; sve će doći, vjeruj mi, pa i majka onih slavuja. Ti ponesi krletku i slavuje pa ih stavi blizu hrpe pšenice. Kad majka vidi svoje ptiće, poletjet će k njima, a ti ćeš je uhvatiti.

Ptičar posluša vranu i zatraži od cara tisuću vreća pšenice. I tek što je istresao svu pšenicu iz vreća, počele su stizati ptice. Zatim se sve dogodilo baš kao što je vrana rekla: majka je prepoznala ptiće slavuje, pohrlila k njima, te je ptičar lako ulovi.

Donio je caru željenu pticu i dobio dobru nagradu. Vratio se kući i odahnuo. Ali ne zadugo.

Car je, međutim, ubrzo ponovno dao pozvati ptičara.

– Slušaj – reče mu – dobro sam te nagradio, a nagradit ću te još i bolje, ako izvršiš ono što ti zapovjedim. Sad želim da mi dovedeš gospodaricu onih ptica.

– Ali kako ću to... – promuca nesretni ptičar.

– Kako god znaš – prekinu ga car. – Dovedi je, i bit ćeš bogat do kraja života. Ali ako je ne dovedeš, znaš već, ostat ćeš bez glave.

Sav snužden, vratio se ptičar kući.

– Taj me čovjek jednostavno želi ubiti – mrmljao je – zato mi smišlja te nemoguće zadaće. Ovaj put ću sigurno ostati bez glave...

No na prozoru se pojavi vrana.

– Zar te ponovno snašla nevolja, prijatelju? – upitala je.

e-Lektire
lektire.skole.hr

– Nevolja, da, još gora od prošle – reče ptičar i sve joj ispriča.

– Ništa se ne boj – reče mu vrana. – Nego zatraži od cara da ti opremi brod pun svakojake robe pa ćemo se otisnuti na široko more. Kad ljudi s druge strane mora čuju da dolazi carski trgovac, svi će htjeti vidjeti što prodaje. Pa će tako i gospodarica onih ptica doći na tvoj brod. Kad ti je pokažem, odmah digni sidro i bježi s njom.

Ptičar učini kako je vrana rekla: zatraži od cara da mu opremi brod te se otisnuše na pučinu. Plovili su i plovili preko širokoga mora.

Kad su usidrili brod u dalekoj luci, doista je mnogo znatiželjnih ljudi došlo na palubu. Razgledavali su robu, ponešto i kupovali. Ptičar je glumio trgovca, a vrana se ljuljala na prečki glavnoga jedra odakle je imala dobar pogled na palubu. I tako su čekali da se pojavi gospodarica onih slavuja.

Došla je trećega dana. Bila je to najljepša djevojka što ju je ptičar ikada vidio! Čim ju je spazila, vrana zalepeće krilima. Ptičar digne sidro i odjedri s krasnom ptičjom gospodaricom.

Kad ju je doveo pred cara, car nije znao čemu bi se više čudio, ptičarevoj vještini ili djevojčinoj ljepoti. Ptičara je bogato nagradio, a djevojkom se odluči oženiti.

No krasna je ptičja gospodarica bila neprestano tužna.

– Što ti je? – upita je car. Ali ona mu ne htjede reći da tuguje za svojim domom pa ovako odgovori:

– Imala sam na ruci dragocjen prsten, kad me onaj tvoj ptičar namamio na brod. No primijetivši da brod kreće, zamahnuh rukom prema obali, a prsten mi pade u more.

– Nemoj se žalostiti, naći ćemo tvoj prsten – rekao je car. I poslao po ptičara.

– Sve si dobro učinio – reče car ptičaru kad se ponovno pojavio na dvoru. – A mislim i da sam te dobro nagradio. No sada ćeš dobiti još jednu zadaću.

I ispriča mu sve o prstenu.

– Ne želim da mi nevjesta tuguje – reče naposljetku. – Vrati joj taj prsten, inače...

Nije morao ni dovršiti rečenicu.

Opet se ptičar nesretan vraćao kući, opet ga je na prozoru dočekala vrana.

– Što ti je opet? Kakva je sad nevolja?

– Ah, vrano, ovo ćeš zbilja teško riješiti! Treba naći prsten koji je pao u more.

– Ništa se ne boj – rekla je vrana. – Nego zatraži od cara tisuću bačvi ulja, pa ih utovari na brod. Opet ćemo se otisnuti na more.

Ptičar zatraži ulje, carski sluge utovariše bačve na brod. Pa ptičar i vrana ponovno otploviše prema onoj luci u kojoj su našli ptičju gospodaricu.

Kad su stigli, vrana naredi mornarima da izliju sve ulje iz bačvi u more. Mornari su se čudili, ali su poslušali.

Pod tim silnim uljem smirila se i razbistrila površina mora. Vrana je letjela i gledala, gledala i letjela, letjela i gledala svojim oštrim okom... Sve dok napokon ne primijeti kako nešto sjaji na morskome dnu.

Zaroni – i vrati se s prstenom u kljunu.

No carevoj nevjesti ni to nije bilo dovoljno. Mrzila je ptičara, jer ju je ugrabio na prijevaru. Zato reče caru:

– Želim da pogubiš onoga ptičara! Inače ništa od vjenčanja!

Caru to nije bilo drago, no silno se želio oženiti ptičjom gospodaricom. Pa još jednom dade dovesti ptičara.

– Dobro si mi služio, ali sada je gotovo – rekao je. – Idi kući, oprosti se s kim se imaš oprostiti, pa se vrati ovamo. Sutra u podne skočit ćeš u vatru.

Nesretni ptičar ni ne ode kući, nego počne dozivati vranu.

– Car me zbilja želi ubiti! – reče joj čim se pojavila.

– Ništa se ne boj – odvrati vrana. – Nego zamoli cara neka ti dopusti da još jednom pojašeš kakvoga dobrog konja. Izaberi onog kojega ti ja pokažem i potjeraj ga najžešće što možeš. A kad se konj umori, namaži se njegovom pjenom. Zatim možeš skočiti u vatru. Ništa ti se neće dogoditi.

Pa je tako i bilo: car dopusti ptičaru još jedno jahanje, ptičar uzme konja po vraninom izboru. Izmorivši ga, namaže se konjskom pjenom i skoči u vatru.

Stajao je ptičar usred vatre, a vatra mu nije mogla ništa. Ljudi su stajali okolo, gledali i čudili se.

Gledao je to i car, zajedno sa svojom nevjestom. Gledao, gledao – i uplašio se. Pomisli kako je opasno za jednoga cara da u svojoj blizini drži čovjeka kojemu sve uspijeva, a ne može ga se ni vatrom riješiti. Jer što ako tome ptičaru jednoga dana padne na pamet da bi sam mogao biti car? Zato, kad je vatra dogorjela, car posljednji put pozva ptičara k sebi pa mu reče neka odlazi iz carstva i ne vraća se više.

Ptičar tada uzme sve što mu je car dotad darovao, za svaki slučaj spremi u zavežljaj i svoje zamke za ptice pa krene na put. Nije mnogo žalio za zemljom gdje mu je život postao toliko naporan. Pitao se kako se živi u drugim zemljama i jesu li svugdje carevi toliko nerazumni.

Vrana ga je pak neko vrijeme slijedila, zatim otprhnula u nepoznato. No ptičar je čvrsto vjerovao da će se opet pojaviti ako mu zatreba.

Mala vila

Živjeli jednom kralj i kraljica. Imali su dvorac navrh brijega pun svakojakih dragocjenosti, polja zlatne pšenice i šume starih hrastova, svega je u njihovom kraljevstvu bilo u izobilju. No najveće njihovo blago bio je mali kraljević. Dugo su željeli dijete, i kad je kraljica napokon rodila sina, okružiše ga najnježnijom pažnjom. Dječak je bio pametan, dobar i lijep, na radost svojim roditeljima.

Kad je kraljević navršio osamnaest godina, kralj i kraljica prirediše u vrtu dvorca veliko slavlje. Iznijeli su sve najbolje što su imali, birana jela, oslikano posuđe, svilene stolnjake i svakojake ukrase. Pozvali najbolje svirače i zapalili tisuću svijeća. A nakon gozbe u vrtu se okupiše djevojke iz onoga kraja i zaplesaše. I sve su milo pogledavale lijepoga kraljevića.

Svečanost je bila sjajna i trajala je dugo u noć, no kad se gosti napokon raziđoše, od svih uzbuđenja toga dana slavljenik nije mogao zaspati. Ponovno se odjenuo i izišao u noć, na mjesečinu.

Prošao je kroz park i uputio se u lipov šumarak u blizini dvorca. Išao je polako, duboko dišući svježinu rane ljetne noći. Promatrao je čudne sjene što su ih stvarali mjesečevo svjetlo i granje stabala i uživao u opojnom mirisu lipa u cvatu.

Odjednom izbije na neki proplanak i pomisli kako je čudno da tu još nikad nije bio, i kako je lijepa ta livadica okružena teškim starim krošnjama. A onda spazi nešto još ljepše i još čudnije: na travi je, obasjana mjesečinom, stajala mala vila. U srebrnastoj haljini, duge zlatne kose, s draguljima u kruni. Prekrasna, ali malena kao plamen. Kraljević u nevjerici zastane i zagleda se u nju.

– Sretan ti rođendan, dragi kraljeviću! – reče mala vila. – I ja sam bila pozvana na tvoju proslavu, no nisam mogla doći među djevojke, jer sam tako malena. Pa te pozdravljam ovdje, na ovoj mjesečini, koja je meni sunčev sjaj.

– Drago mi je da si došla – reče kraljević, kojemu se mala vila vrlo svidjela.

Priđe joj i uze je za ruku, no ona se istrgnu i nestane. U ruci mu ostala njena rukavica, toliko sitna da ju je jedva mogao navući na svoj najmanji prst. Sanjareći, s rukavicom na prstu, još je malo šetao lipovim gajem, onda se vrati kući. I nikome ne reče ni riječi o svome noćnom doživljaju.

Sljedeći je dan uglavnom prespavao. A kad se napokon probudio, jedva je čekao da i ostatak dana prođe. Čim je pala noć, kraljević se ponovno uputi u lipov gaj.

Tražio je malu vilu, tražio i tražio, tumarao šumarkom i vraćao se na onaj proplanak, no nje nije bilo. Sve tužniji, mislio je kako je mila i čudesna bila njena sićušna pojava, kako joj ništa nije dospio reći, i kako je više nikad neće vidjeti.

Razmišljajući o njoj, izvadi iz džepa njenu malu rukavicu i poljubi je – u tom trenu vila se pojavi pred njim!

Kraljević joj se silno razveseli i cijelu je noć s njom šetao lipovim gajem.

No dok su tako šetali i razgovarali, dogodilo se nešto neobično: mala vila je počela rasti. Kad su se pred jutro rastali, bila je već dvostruko veća nego prošle noći. I nije mogla navući svoju sićušnu rukavicu.

– Ti je čuvaj! – rekla je kraljeviću i nestala.

– Nikad se neću rastati od nje – šapnu kraljević za njom.

Svake noći sastajali su se kraljević i mala vila u vrtu dvorca. Kraljević je po cijele dane spavao ili sanjario, jedva čekajući noć. I uvijek je bio pomalo nemiran, pomišljao kako bi mogla i ne doći, odjednom nestati kao što se pojavila.

Sve je više volio malu vilu, a ona je svake noći rasla.

Devete noći mjesec je sjao svojim punim sjajem, a vila je bila narasla do kraljevićeve veličine.

– Dolazit ću u tvoj vrt dokle god bude mjesečine – rekla je te noći.

– Ne – odvrati kraljević – to mi nije dovoljno. Želim da budeš sa mnom uvijek i zauvijek. Želim da budeš moja žena.

Mala se vila ozbiljno zagleda u njegovo lice.

– Dragi moj – rekla je napokon – ja ću rado ostati s tobom, ali tvoja žena mogu biti samo ako uvijek budeš volio samo mene. Možeš li takvo što obećati?

– Samo tebe, uvijek i zauvijek! – uzviknu kraljević i povede je u dvorac.

I tako se kraljević i mala vila vjenčaše.

Živjeli su sretno sedam godina. A onda se dogodilo da je umro stari kralj, kraljevićev otac. Bio je dobar kralj i na vijest o njegovoj smrti mnogi se uputiše u dvorac da mu odaju posljednju počast. Ljudi su dolazili izbliza i izdaleka, a uz kraljev odar smjenjivale su se najljepše žene njegovog kraljevstva. Među njima i jedna djevojka crvene kose i vatrenog pogleda.

Premda je stajala uz kraljev odar, crvenokosa je ljepotica gledala samo njegovog sina kraljevića. Nakon nekog vremena kraljević to primijeti i uzvrati joj pogled. Osjetio je neku uzbudljivu toplinu kad mu se osmjehnula.

Kad je žalobna povorka napokon krenula prema groblju, išao je kraljević sa svojom ženom, no triput se osvrnuo prema crvenokosoj ljepotici. Odjednom mu se žena spotaknu o svoju haljinu.

– Gle, suknja mi je predugačka... – rekla je tiho.

No kraljević nije čuo njene riječi, a nije ni primijetio da se počela smanjivati.

Na putu s groblja kraljević i crvenokosa ljepotica neprestano se pogledavahu, a mala vila se smanjivala. Kad stigoše do starih lipa, sasvim je nestala.

Sad kraljević uzme za ženu djevojku vatrenog pogleda. No s njom nije bio sretan. Neprestano je od njega nešto tražila, tjerala ga da bude drugačiji nego što je bio, zahtijevala rijetkosti i stvari kakvih ni nema na ovome svijetu. Kad ne bi mogao udovoljiti njenim željama, plakala bi ili se svađala s njim.

I tada kraljević shvati što je učinio.

Žalio je za svojom malom vilom, i kako je vrijeme odmicalo, bilo mu je sve teže. Izlazio je noću na mjesečinu, hodao među starim lipama i dozivao malu vilu. Molio je da se vrati i ljubio onu njenu sićušnu rukavicu. Dozivao je i čekao – pa tako i ostario. No mala vila nikada mu više nije došla.

e-Lektire
lektire.skole.hr

Metodički instrumentarij

dr. sc. Vladimira Velički

Razmisli i stvaraj

- Koliko bajki ima u zbirci *Hrvatske narodne bajke*?

  Koja vam se od bajki najviše sviđala?

  Napravite popis bajki koje su vam se najviše svidjele. Popis možete napraviti u pisanom ili usmenom obliku. Usmeni popis potrebno je snimiti. Usporedite popise, organizirajte razredno glasovanje i složite razredni popis najboljih bajki.

- Odgovorite na pitanja o odabranim bajkama:

Mačak i lisica

– Gdje je mačak živio na početku bajke?

– Zašto ga je gospodar izbacio iz kuće?

– Kamo je mačak otišao?

– Kad je od drugog gospodara otišao? Što mu je gospodar darovao?

– Kako je mačak dospio do lisice?

– Kakva je bila lisičina kuća?

– Čime se lisica hvalila stanovnicima šume?

– Kako je mačak prestrašio ostale životinje?

– Što se s mačkom dogodilo na kraju?

Opišite mačkov život nakon završetka ove bajke.

Pjetlićeva družina

– Zašto je pjetliću dosadio život na seoskom dvorištu?
– Kako je krenuo u svijet?
– Koga je prvoga sreo?
– Tko je još sreo i tko je s njim pošao u svijet?
– Gdje je šest životinja potražilo sklonište?
  Tko ih je želio uhvatiti?
– Zbog čega su se lisica i vuk prestrašili?
  Što su krivo razumjeli?
– Objasnite poslovicu: *U strahu su velike oči.*

Žabica djevojka

– Kako su muž i žena umjesto djevojčice dobili žabicu?
– Kakva je žabica bila?
  Što je sve radila?
– Kako je nosila hranu u polje svome ocu?
– Zašto je tražila da ju stavi na drvo?
– Tko je žabicu čuo kako pjeva?
– Zašto otac nije htio reći kraljevom sinu tko to pjeva?
– Kad je saznao tko pjeva, što je kraljev sin učinio?
– Što je žabica tražila?
– Što je ponijela sa sobom?
– Kako se čarolija raskinula?
– Koji je svijet žabica donijela kralju?
  Što mislite, zašto se to kralju najviše svidjelo?
– Kako bajka završava?

Mala vila

Kraljević iz ove bajke slavio je svoj osamnaesti rođendan. Bio je željeno i voljeno dijete i roditelji su mu priredili veliko slavlje.

- Kamo je kraljević otišao nakon slavlja?
- Koga je tamo ugledao?
- Pronađite opis male vile.
- Što je mala vila ostavila kraljeviću?
- Zašto je mala vila počela rasti?
- Kad se mala vila počela smanjivati?
- Što ste iz ove bajke naučili?

- Nekada davno, dok je tek nekolicina ljudi znala čitati, svijetom su hodali putujući pripovjedači. Išli bi iz mjesta u mjesto i pričali priče i bajke. Najčešće bi se ljudi okupili oko pripovjedača na nekom trgu, ponekad uz vatru ili svjetiljku, i slušali priče. Pripovjedači su uvijek na poseban način započinjali i završavali pričanje. Upotrebljavali su geste, pokrete cijelog tijela i česta ponavljanja i stihove, baš kao što je to i zapisano u mnogim bajkama.

Zamislite da živite u tom vremenu. Osmislite pričanje jedne od hrvatskih bajki na taj način.

Evo nekoliko mogućih početaka:

Otvarajte vrata,
sva od suhog zlata,
nek' sad naš put započne
u zemlju bajki vodi me.

***

Tiho došla vila
nježno je govorila,
bajku pripovijedala
pjesmu je zapjevala.

Pripovjedači su na kraju svake priče ili bajke znali dodati još poneku rečenicu. Evo nekoliko mogućih završetaka:

***

»A tko ne vjeruje, neka se propita!«

***

*»Pao miš u lonac
Sad je priči konac.«*

***

*»I to je sve istina,
Kao što vi vidite mene,
A ja vidim vas!«*

Na kraju pričanja priče ili bajke, možete zajedno zapjevati:

*»I najljepša priča prođe,
k'o što prođe svaka sreća
al' je uvijek sretan onaj
tko se priče dugo sjeća.«*

- Pozovite roditelje, učitelje i djecu iz drugih razreda na svečanost pričanja bajki.

  Neka to bude svečanost bajki!

- Odaberite jednu bajku. Tijek radnje te bajke možete zapisati u desetak natuknica, te prepričati uz audio zapis, ilustrirati ili napraviti vremensku lentu, samostalno ili u suradnji s vršnjakom.

  Za izradu vremenske lente vam može poslužiti digitalni alat **Tiki Toki**:
  http://www.tiki-toki.com/

  Upute za rad s ovim alatom možete pronaći ovdje:
  http://e-laboratorij.carnet.hr/tiki-toki-izrada-timeline-a/

  Slijed događaja možete predstaviti i u govornom obliku (snimanjem kratkog opisa radnje prema slijedu vremena u kojem se odvija).

- Pripremite kratki igrokaz ili izradite strip u kojem ćete prikazati likove i radnju bajke koju ste odabrali.

  Strip možete učiniti na papiru, ili uz pomoć digitalnih alata **Pixton** ili **Make Beliefs Comix**:

  http://e-laboratorij.carnet.hr/pixton-udahnite-zivot-strip/

  http://e-laboratorij.carnet.hr/make-beliefs-comix-brzo-jednostavno-do-vlastitog-stripa/

  Detaljne upute za rad s ovim alatima nalaze se na navedenim poveznicama.

NAUČI, TO JE VAŽNO

BAJKA je posebna priča u kojoj susrećemo čudesne likove i događaje.

Razlika između bajke i **PRIPOVIJETKE** je u tome što se u bajkama nalaze čudesni likovi i događaji, a u pripovijetkama najčešće ne.

Poticaji za daljnji rad

1. Bajke postoje u svim narodima. Hrvatske su bajke također zapisane u raznim knjigama i spisima. Istraži gdje se sve mogu pronaći zapisane hrvatske bajke i tko ih je zapisivao.

2. Jesi li već čuo za etnologiju? **Etnologija** (narodoznanstvo) je znanost koja se bavi proučavanjem kulture pojedinih naroda.

   Etnolozi su stručnjaci koji se bave skupljanjem, proučavanjem, uređivanjem i predstavljanjem tradicijske kulture naroda ili pučkom usmenom baštinom.

   Saznaj koji su poznati hrvatski etnolozi. Što su oni radili?

3. Etnolozi se bave folklornom glazbom, nošnjom, rukotvorinama, običajima, načinom života, jelom i pićem, narodnom predajom i mnogim drugim predmetima, ali dakako jedan od najvažnijih interesa te grane znanosti je **narodna, folklorna ili usmena književnost**.

   Nauči nešto o hrvatskoj narodnoj književnosti. Za početak možeš proučiti naše uvodne bilješke:

   – Hrvatska narodna (usmena) književnost

   – Usmene narodne priče

   – Hrvatsko narodno pjesništvo

   – Hrvatska narodna drama

   Za svaki od navedenih književnih rodova dostupan je i izbor narodnih književnih djela; odaberite neka od njih i pročitajte ih.

4. Na portalu e-Lektire možeš i poslušati nekoliko hrvatskih narodnih lirskih pjesama, iz različitih krajeva Hrvatske, u zvučnom zapisu:

   – A ti, divojko šegljiva

- Naš gospodin poljem jizdi
- Ča je more
- Lepo pevaj, tiček
- Lijepi Ive
- Sidila moma

5. Na stranici posvećenoj hrvatskoj narodnoj drami možeš pogledati i nekoliko video isječaka vezanih uz tu temu:
   - Moreška
   - Paška robinja
   - Lastovski poklad

6. Odaberi neke likove iz bajke. Zamisli kako izgledaju i izradi ih u glini.

   Mogu ti poslužiti i kao lutke za lutkarsku stolnu predstavu.

7. Prikažite neku bajku na znakovnom jeziku. Drugi učenici u razredu mogu pogoditi koja je to bajka.

8. Izbor hrvatskih narodnih bajki kojega donosimo na e-Lektirama priredila je i prepričala Sanja Lovrenčić, hrvatska književnica i prevoditeljica koja piše za djecu i za odrasle. Neka su ti njezina djela možda već i poznata.

   Na našim smo stranicama objavili njezinu zbirku priča *Esperel, grad malih čuda*, kao i njezine prijevode *Bajki* Charlesa Perraulta, bajke *Ljepotica i zvijer* Jeanne-Marie Leprince de Beaumont, Kiplingove *Knjige o džungli* i *Malog princa*.

   Više o Sanji Lovrenčić doznaj u bilješki o autorici.

Impresum

Naručitelj:

Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET
Josipa Marohnića 5, 10000 Zagreb
tel.: +385 1 6661 500
www.carnet.hr/

Nakladnik:

Bulaja naklada d.o.o
Radnički dol 8, 10000 Zagreb
tel/fax: +385 1 4822 154
info@bulaja.com
www.bulaja.com

Urednik: Zvonimir Bulaja

Oblikovanje: Luka Duplančić, Zvonimir Bulaja

Naslovnica: Luka Duplančić

Bilješka o djelu: dr. sc. Diana Zalar, Sanja Lovrenčić

Metodička obrada: dr. sc. Vladimira Velički

Tehnička realizacija: Bulaja naklada d.o.o.

Za nakladnika: Zvonimir Bulaja

Pri pripremi ove elektroničke knjige uložen je maksimalni mogući trud i pažnja, te su svi uključeni materijali pažljivo kontrolirani, korigirani i testirani. Međutim, Bulaja naklada d.o.o., CARNET i autori ne mogu biti odgovorni za bilo kakve štete, izravne i neizravne, prouzročene upotrebom ove elektroničke knjige, odnosno pogreškama u tekstovima (nekompletni, netočni ili oštećeni podaci, greške pri unosu i slično).

Sva autorska prava na knjigu su pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, kopirati niti na bilo koji način reproducirati bez nakladnikova dopuštenja.

ISBN: 978-953-328-368-5

© Sanja Lovrenčić

Zagreb, 2018.